

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geološki odsjek
Mineraloško-petrografski zavod

PREGLED KRISTALNIH RAZREDA (KLASA) PO KRISTALNIM SUSTAVIMA

Mineralogija (ZOK)

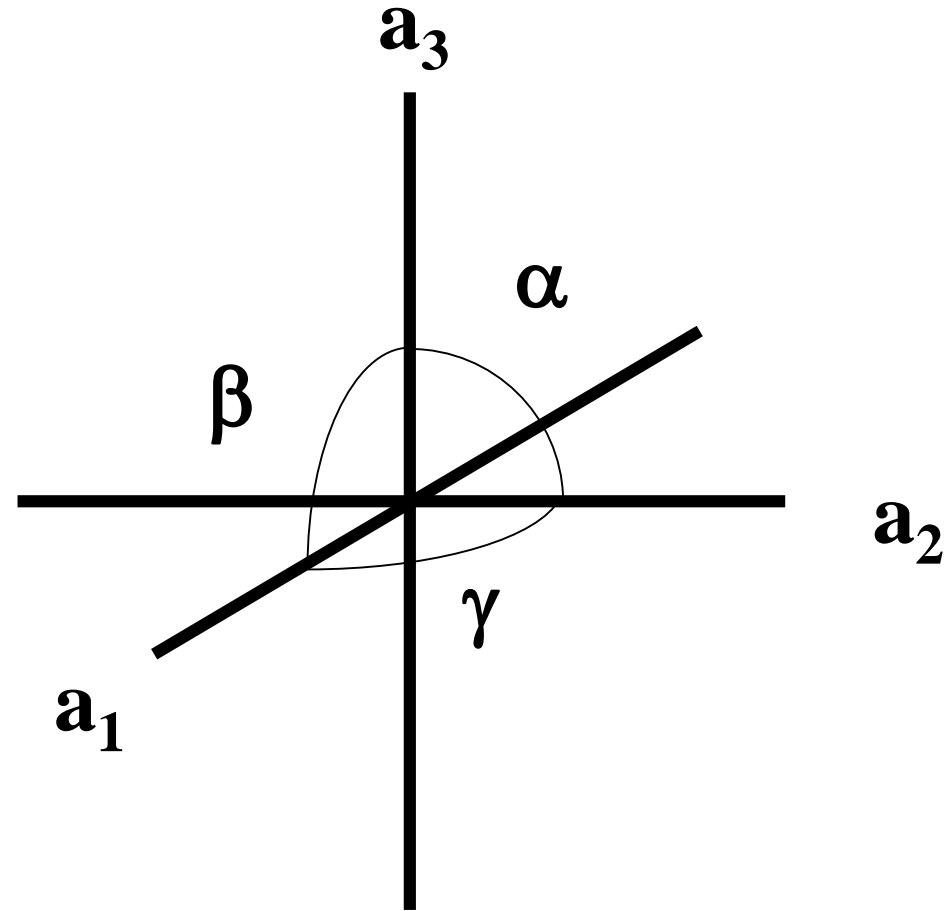
Prof. dr. sc. Nenad Tomašić

KUBIČNI SUSTAV

$$a_1 = a_2 = a_3$$

$$\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$$

Simetrijsko obilježje: $4L^3$

Kristalni razredi u kubičnom sustavu

1. Holoedrija kubičnog sustava

Heksakisoktaedarska klasa

O_h $4/m \bar{3} 2/m$

2. Giroedarska hemiedrija kubičnog sustava

Pentagonska ikositetraedarska klasa

O 432

3. Pentagonska hemiedrija kubičnog sustava

Disdodekaedarska klasa

T_h $2/m \bar{3}$

Kristalni razredi u kubičnom sustavu

4. Tetraedarska hemiedrija kubičnog sustava

Heksakistetraedarska klasa

T_d $\bar{4}3m$

5. Tetartoedrija kubičnog sustava

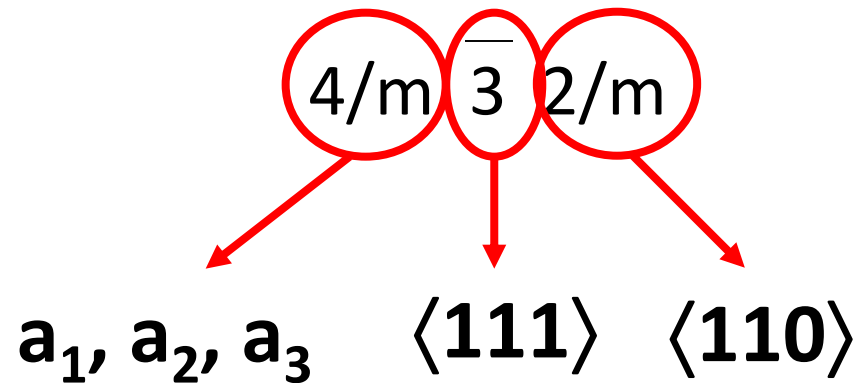
Tetraedarska pentagonsko dodekaedarska klasa

T 23

Holoedrija kubičnog sustava

Heksakisoktaedarska klasa

O_h

Elementi simetrije:

$3L^4, 4L^3, 6L^2, 3P_g, 6P_s, c$

ORIJENTACIJA KRISTALA

1. Pronaći tetragire
2. Jednu tetragiru usmjeriti vertikalno
→ os a_3
3. Drugu tetragiru usmjeriti prema promatraču
→ os a_1
4. Treća tetragira ide paralelno s promatračem
→ os a_2

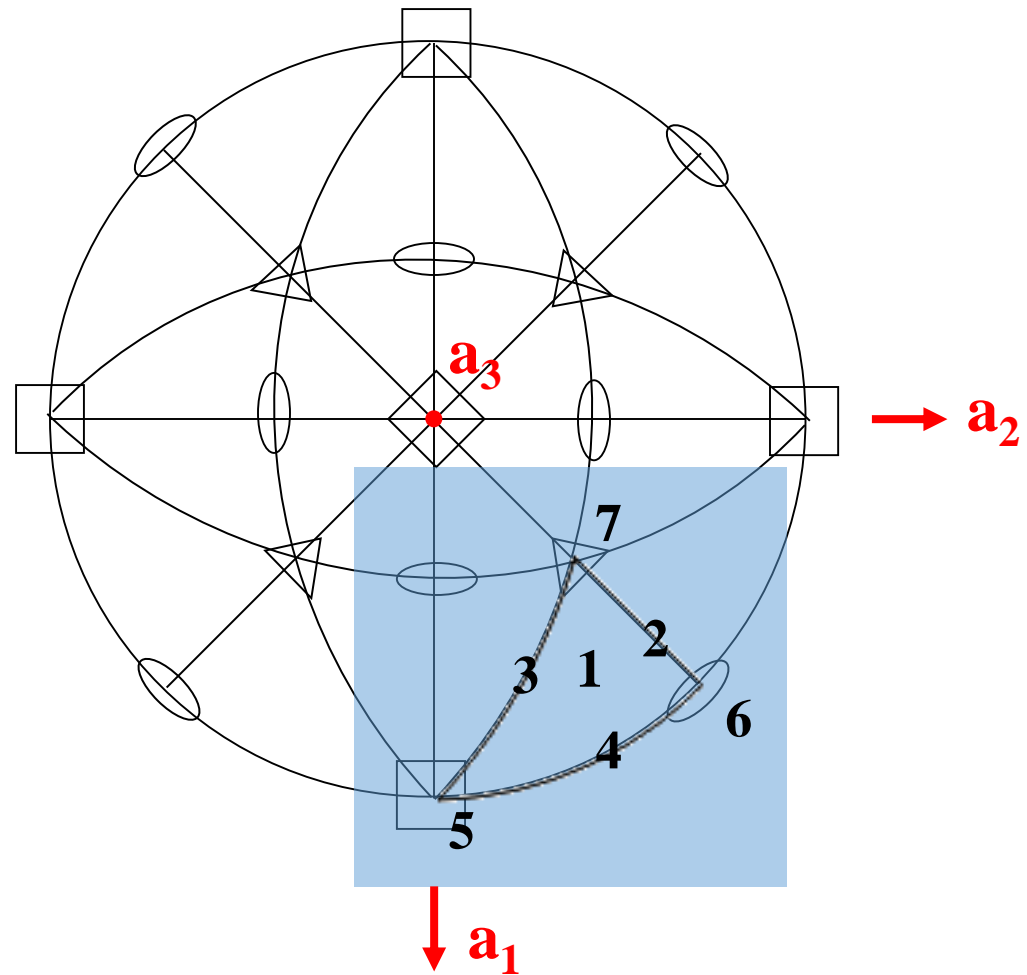
STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

1. Iscrtati osnovnu kružnicu (postoji horizontalna ravnina → puna linija)
2. Ucrtati elemente simetrije (ravnine i osi simetrije)
3. Ucrtati plohe

STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

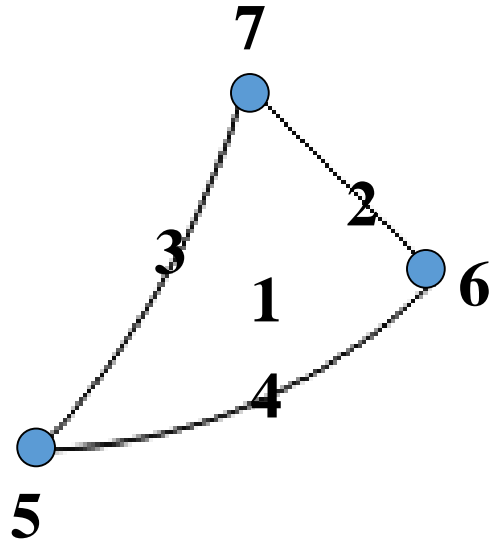
$4/m\bar{3}2/m$

O_h

Forme

1. $ma_1:na_2:pa_3$ $\{hkl\}$ – 48 pl. – heksakisoktaedar ($h>k>l$)
2. $ma_1:ma_2:pa_3$ $\{hhl\}$ – 24 pl. – trisoktaedar ($h>l$)
3. $ma_1:na_2:na_3$ $\{hll\}$ – 24 pl. – deltoidski ikositetraedar ($h>l$)
4. $ma_1:na_2:\infty a_3$ $\{hk0\}$ – 24 pl. – tetrakisheksaedar ($h>k$)
5. $a_1:\infty a_2:\infty a_3$ $\{100\}$ – 6 pl. – heksaedar
6. $a_1:a_2:\infty a_3$ $\{110\}$ – 12 pl. – rompski dodekaedar
7. $a_1:a_2:a_3$ $\{111\}$ – 8 pl. – oktaedar

Minerali koji kristaliziraju u klasi $4/m\bar{3}2/m$

halit NaCl

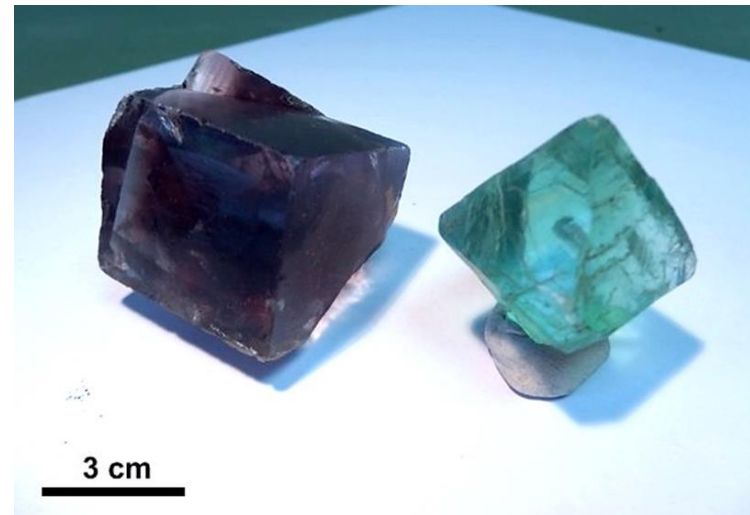
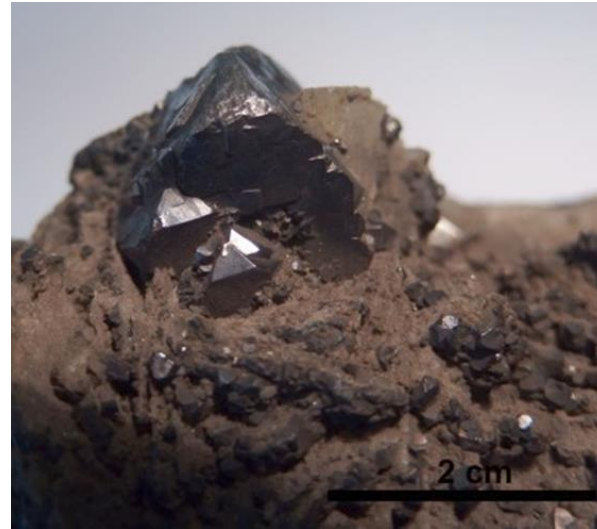
granati

spinel

galenit PbS

fluorit CaF_2

zlato, srebro, bakar

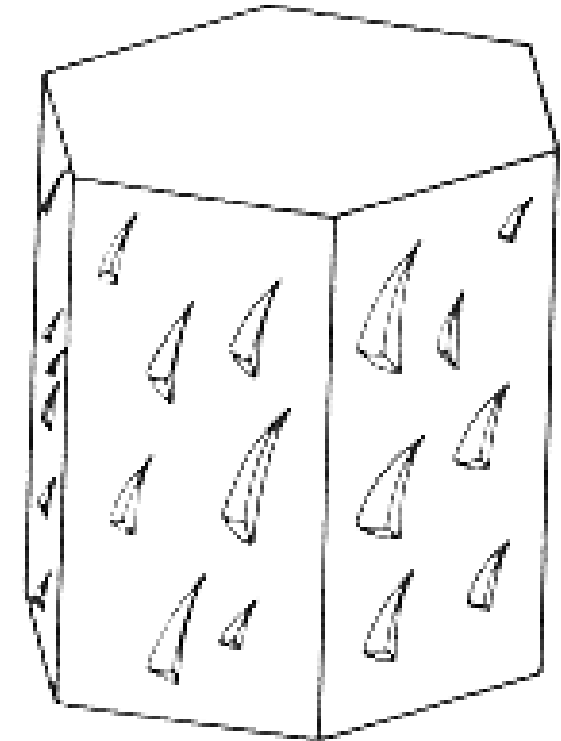
Komplementarne forme (likovi)

pozitivne-negativne; lijeve-desne

- uslijed iščezavanja elemenata simetrije smanjuje se i broj ekvivalentnih ploha → umjesto forme iz klase s višim stupnjem simetrije moguće su dvije forme, koje su dopunjuju u formu iz koje su nastale – **komplementarne forme**
- **pozitivne i negativne** – dvije forme se zakretanjem može dovesti do potpunog preklapanja, međusobno su potpuno jednake, samo se razlikuju po odnosu ploha prema kristalografskim osima
- **lijeve i desne** – dvije forme se zakretanjem ne može dovesti do preklapanja - **enantiomorfne forme**

Pseudoforme

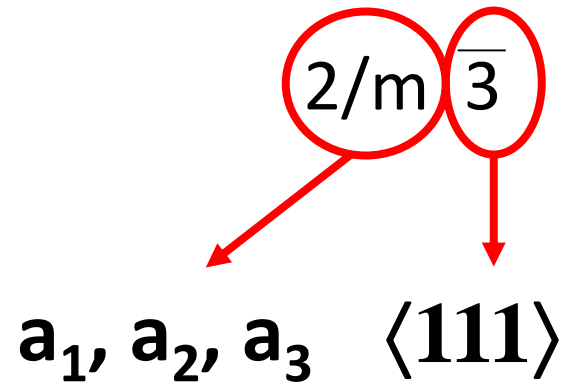
- manji broj elemenata simetrije može poneke plohe ponoviti na jednaki način kao ih je ponovio i veći broj elemenata
- nastaju pseudoforme koje su geometrijski iste onima iz hloedrije, ali su kristalografski različite, jer je njihova prava simetrija zapravo niža, što se može razabrati iz **prutanja, izjedina, fizičkih svojstava**

Pentagonska hemiedrija

Disdodekaedarska klasa

T_h

Elementi simetrije:

$3L^2, 4L^3, 3P_g, C$

ORIJENTACIJA KRISTALA

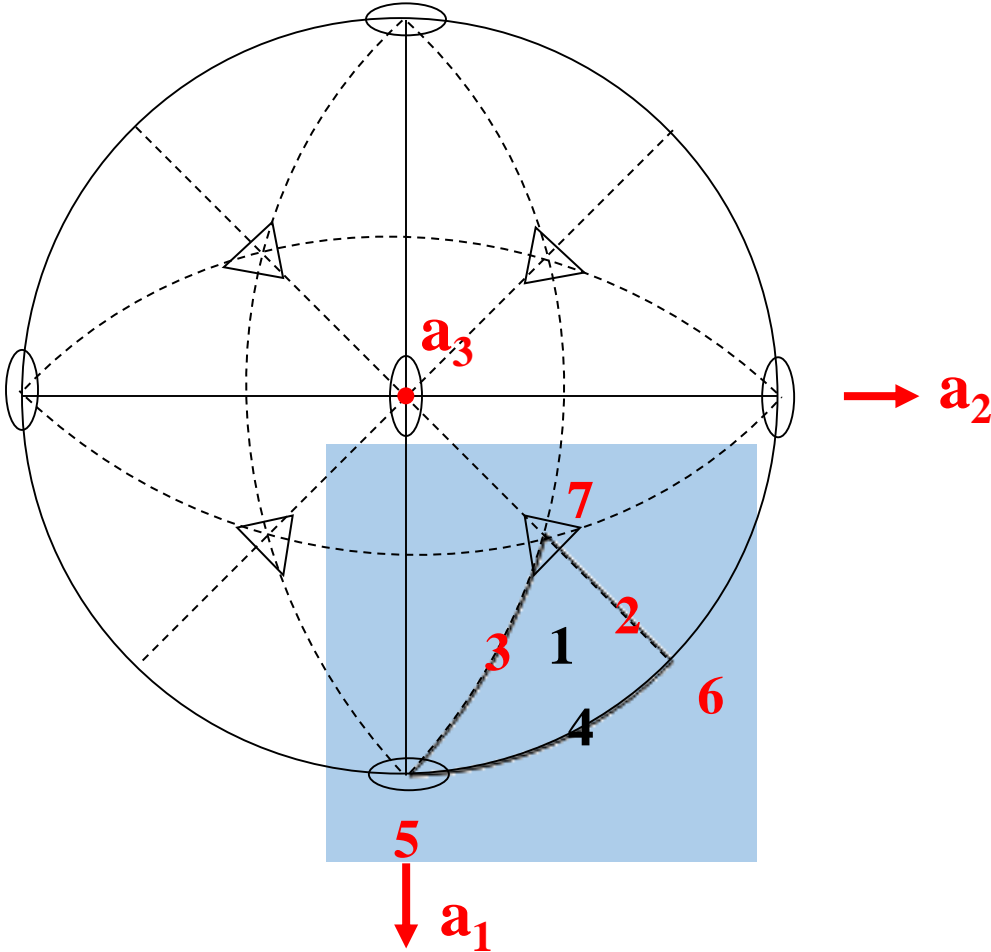
1. Pronaći digire
2. Jednu digiru usmjeriti vertikalno
→ os a_3
3. Drugu digiru usmjeriti prema promatraču
→ os a_1
4. Treća digira ide paralelno s promatračem
→ os a_2

STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

1. Iscrtati osnovnu kružnicu (postoji horizontalna ravnina → puna linija)
2. Ucrtati elemente simetrije (ravnine i osi simetrije)
3. Ucrtati plohe

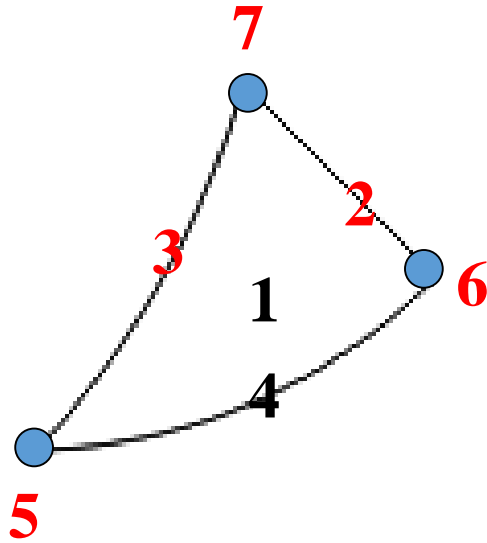
STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

$2/m\bar{3}$ T_h

Forme

2, 3, 5, 6, 7 → PSEUDOFORME

1. $ma_1:na_2:pa_3$ {hkl} – 24 pl. – disdodekaedar ($h>k>l$)
2. $ma_1:ma_2:pa_3$ {hhl} – 24 pl. – trisoktaedar ($h>l$)
3. $ma_1:na_2:na_3$ {hll} – 24 pl. – deltoidski ikositetraedar ($h>l$)
4. $ma_1:na_2:\infty a_3$ {hk0} – 12 pl. – pentagonski dodekaedar ($h>k$)
5. $a_1:\infty a_2:\infty a_3$ {100} – 6 pl. – heksaedar
6. $a_1:a_2:\infty a_3$ {110} – 12 pl. – rompski dodekaedar
7. $a_1:a_2:a_3$ {111} – 8 pl. – oktaedar

Minerali koji kristaliziraju u klasi $2/m\bar{3}$

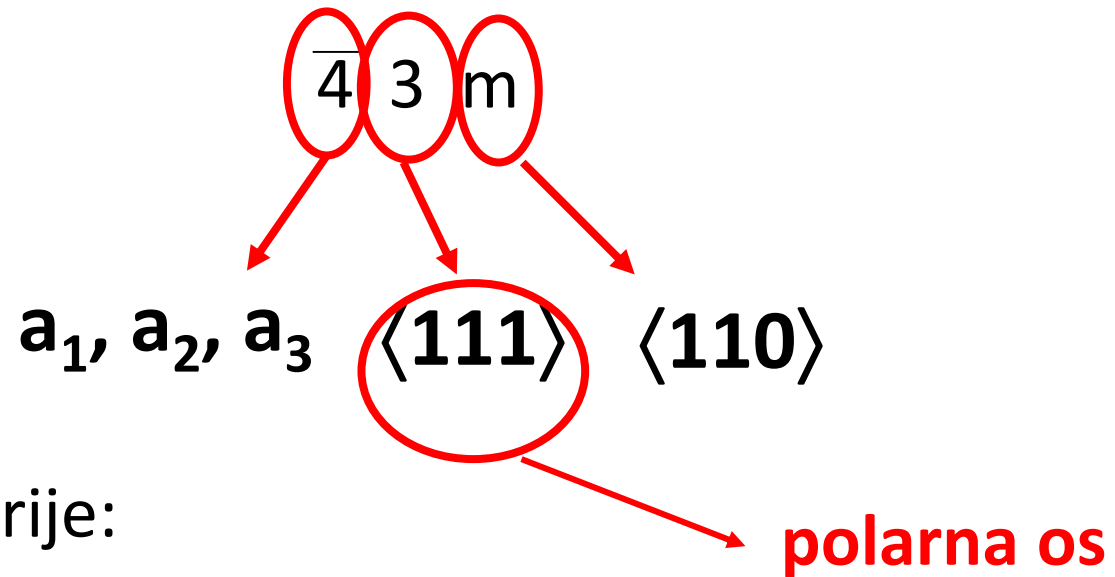
pirit FeS_2

Tetraedarska hemiedrija

Heksakistetradarska klasa

T_d

Elementi simetrije:

$$3L_{(4)}^2, 4L_{(p)}^3, 6P_s$$

ORIJENTACIJA KRISTALA

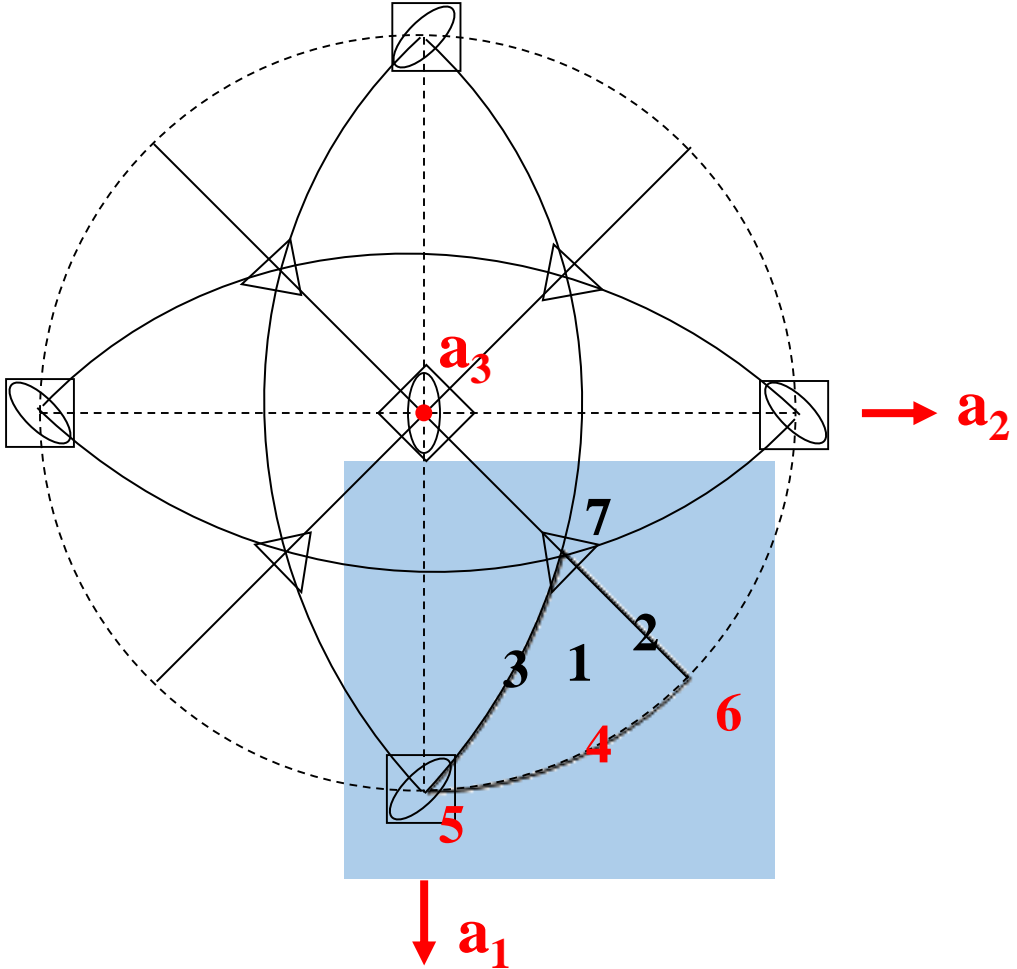
1. Pronaći rotoinverzne tetragire
2. Jednu rotoinverznu tetragiru usmjeriti vertikalno
→ os a_3
3. Drugu rotoinverznu tetragiru usmjeriti prema promatraču
→ os a_1
4. Treća rotoinverzna tetragira ide paralelno s promatračem
→ os a_2

STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

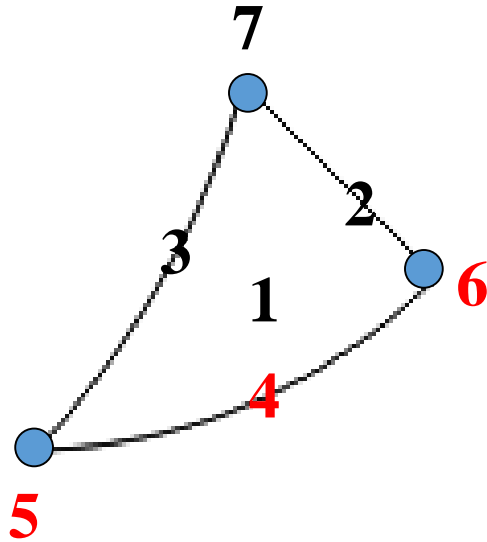
1. Iscrtati osnovnu kružnicu (NE postoji horizontalna ravnina → isprekidana linija)
2. Ucrtati elemente simetrije (ravnine i osi simetrije)
3. Ucrtati plohe

STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

$\overline{43m}$ T_d

Forme

4, 5, 6 → PSEUDOFORME

1. $ma_1:na_2:pa_3$ $\{hkl\}$ – 24 pl. – heksakistetraedar ($h>k>l$)
2. $ma_1:ma_2:pa_3$ $\{hhl\}$ – 12 pl. – deltoidski dodekaedar ($h>l$)
3. $ma_1:na_2:na_3$ $\{hll\}$ – 12 pl. – tristetraedar ($h>l$)
4. $ma_1:na_2:\infty a_3$ $\{hk0\}$ – 24 pl. – tetrakisheksaedar ($h>k$)
5. $a_1:\infty a_2:\infty a_3$ $\{100\}$ – 6 pl. – heksaedar
6. $a_1:a_2:\infty a_3$ $\{110\}$ – 12 pl. – rompski dodekaedar
7. $a_1:a_2:a_3$ $\{111\}$ – 4 pl. – tetraedar

Minerali koji kristaliziraju u klasi $\overline{4} 3 m$

sfalerit ZnS

tetraedrit $\text{Cu}_{12}\text{Sb}_4\text{S}_{13}$

Pozitivne i negativne forme

$2/m\bar{3}$

$h > k$

1. $\{hkl\}$ - 24 - disdodekaedar (+)
 $\{khl\}$ - 24 - disdodekaedar (-)
4. $\{hk0\}$ – 12 –pentagonski dodekaedar (+)
 $\{kh0\}$ – 12 –pentagonski dodekaedar (-)

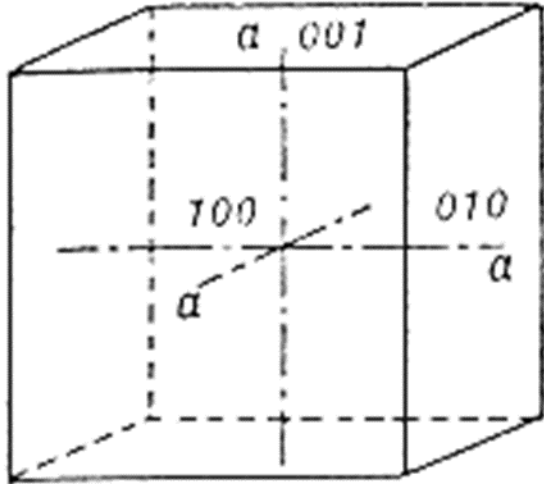
$\bar{4}3m$

1. $\{hkl\} - 24$ - heksakistetraedar (+) $(h>k>l)$
 $\{hk\bar{l}\} - 24$ - heksakistetraedar (-)
2. $\{hhl\} - 12$ - deltoidski dodekaedar (+) $(h>l)$
 $\{hh\bar{l}\} - 12$ - deltoidski dodekaedar (-)
3. $\{hll\} - 12$ - tristetraedar (+) $(h>l)$
 $\{hl\bar{l}\} - 12$ - tristetraedar (-)
7. $\{111\} - 4$ - tetraedar (+)
 $\{11\bar{1}\} - 4$ - tetraedar (-)

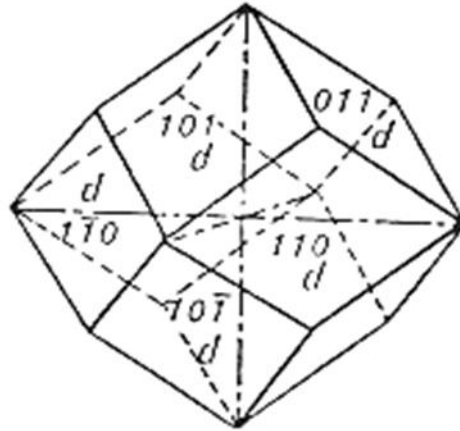
Forme kubičnog sustava

	$4/m \bar{3} 2/m$	$\bar{4} 3 m$	$2/m \bar{3}$
{100}	heksaedar		
{110}	rompski dodekaedar		
{111}	oktaedar	tetraedar	
{hk0}	tetrakisheksaedar		pentagonski dodekaedar
{hll} h>l	deltoidski ikozitetraedar	tristetraedar	
{hhl} h>l	trisoktedar	deltoidski dodekaedar	
{hkl}	heksakisoktaedar	heksakistetraedar	disdodekedar

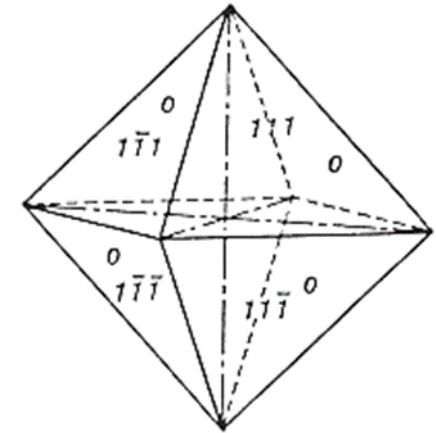
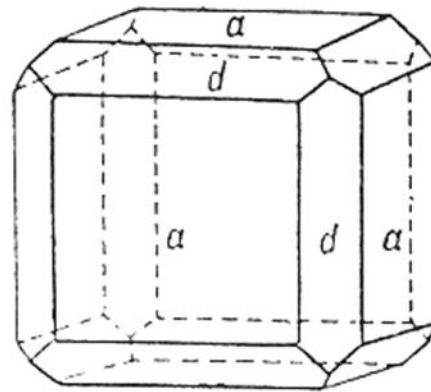
Forme u kubičnom sustavu

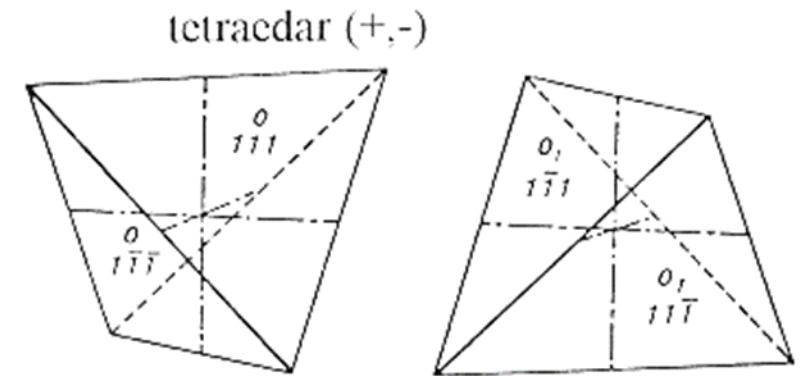
heksaedar {100}

rompski dodekaedar {110}

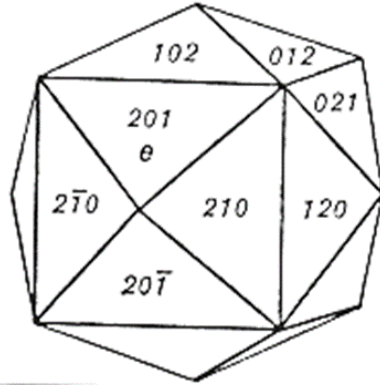

oktaedar {111}

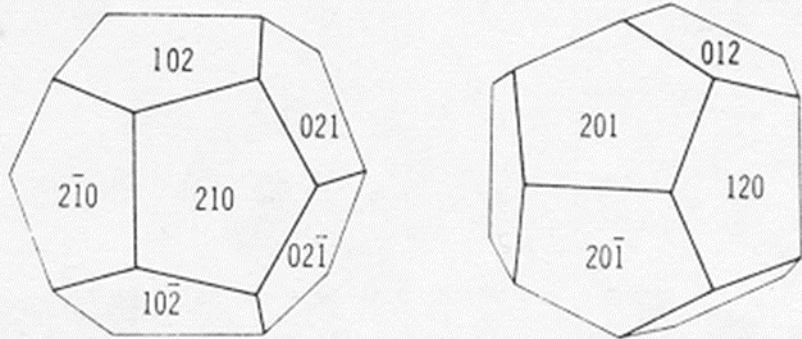
tetraedar {111}

Forme u kubičnom sustavu

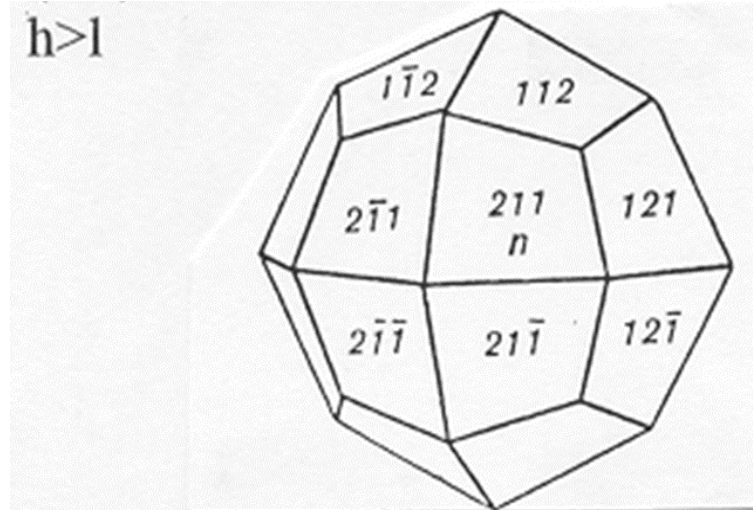

tetrakisheksaedar $\{hk0\}$

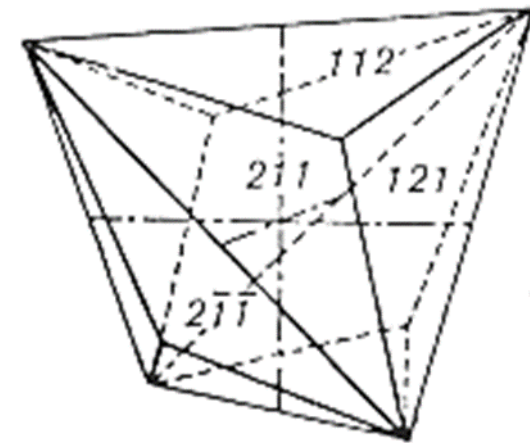
pentagonski dodekaedar (+,-)

pentagonski dodekaedar $\{hk0\}$

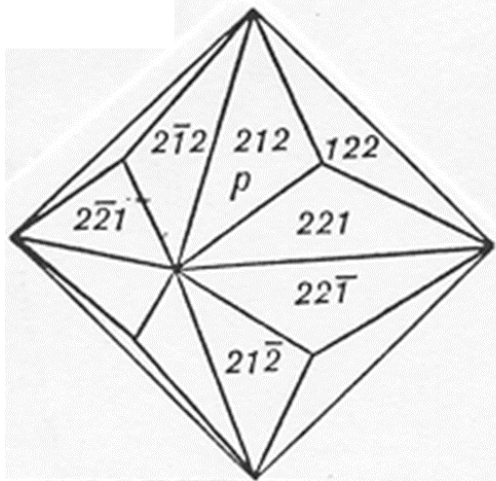

deltoidski ikositetraedar $\{hll\}$

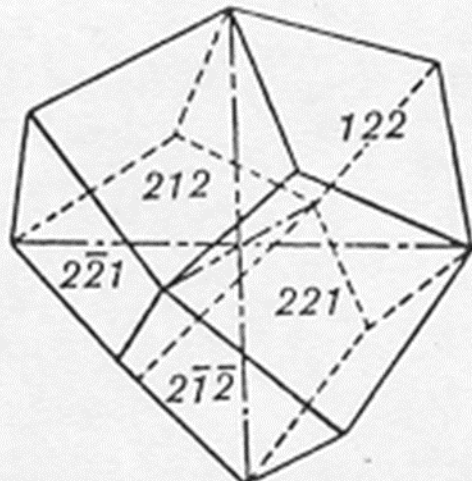

tristetraedar $\{hll\}$

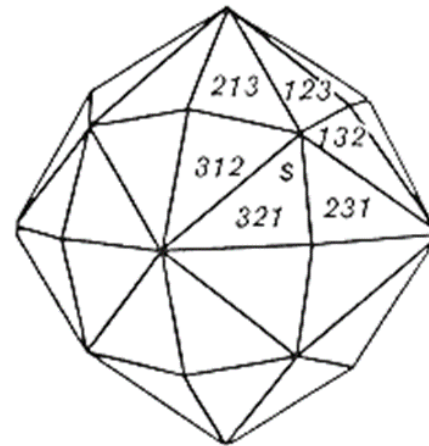
Forme u kubičnom sustavu

trisoktaedar {hhl}

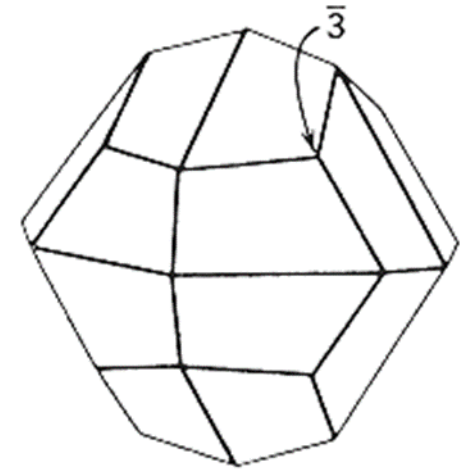

deltoidski dodekaedar {hhl}

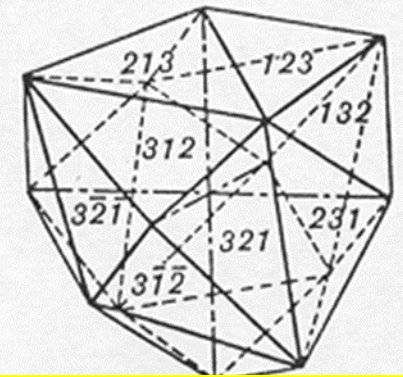

heksakisoktaedar {hkl}

disdodekaedar (+,-)

disdodekaedar {hkl}

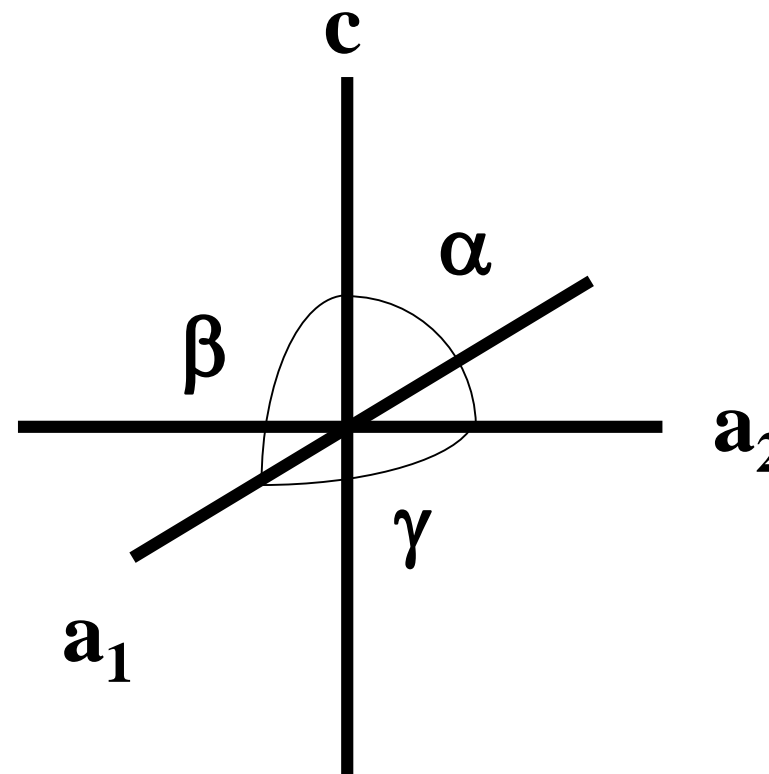
heksakistetraedar {hkl}

TETRAGONSKI SUSTAV

$$a_1 = a_2 \neq c$$

$$\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$$

Simetrijsko obilježje: L^4 ili $L_{(4)}^2$

Kristalni razredi u tetragonskom sustavu

1. Holoedrija tetragonskog sustava

Ditetragonska dipiramidska klasa

D_{4h} $4/m\ 2/m\ 2/m$

2. Trapezoedarska hemiedrija tetragonskog sustava

Tetragonska trapezoedarska klasa

D_4 422

3. Hemimorfija holoedrije tetragonskog sustava

Ditetragonska piramidska klasa

C_{4v} $4mm$

Kristalni razredi u tetragonskom sustavu

4. Piramidska hemiedrija tetragonskog sustava

Tetragonska dipiramidska klasa

C_{4h} $4/m$

5. Hemimorfija piramidske hemiedrije tetragonskog sustava

Tetragonska piramidska klasa

C_4 4

Kristalne razredi u tetragonskom sustavu

6. Sfenoidska hemiedrija tetragonskog sustava

Tetragonska skalenoedarska klasa

D_{2d} $\bar{4}2m$

7. Sfenoidska tetartoedrija tetragonskog sustava

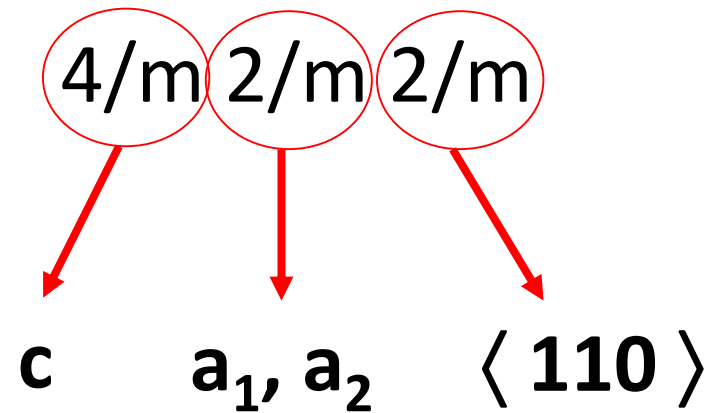
Tetragonska disfenoidska klasa

S_4 $\bar{4}$

Holoedrija tetragonskog sustava

Ditetragonska dipiramidska klasa

D_{4h}

Elementi simetrije:

$L^4, 4L^2, P_g, 4P_s, c$

ORIJENTACIJA KRISTALA

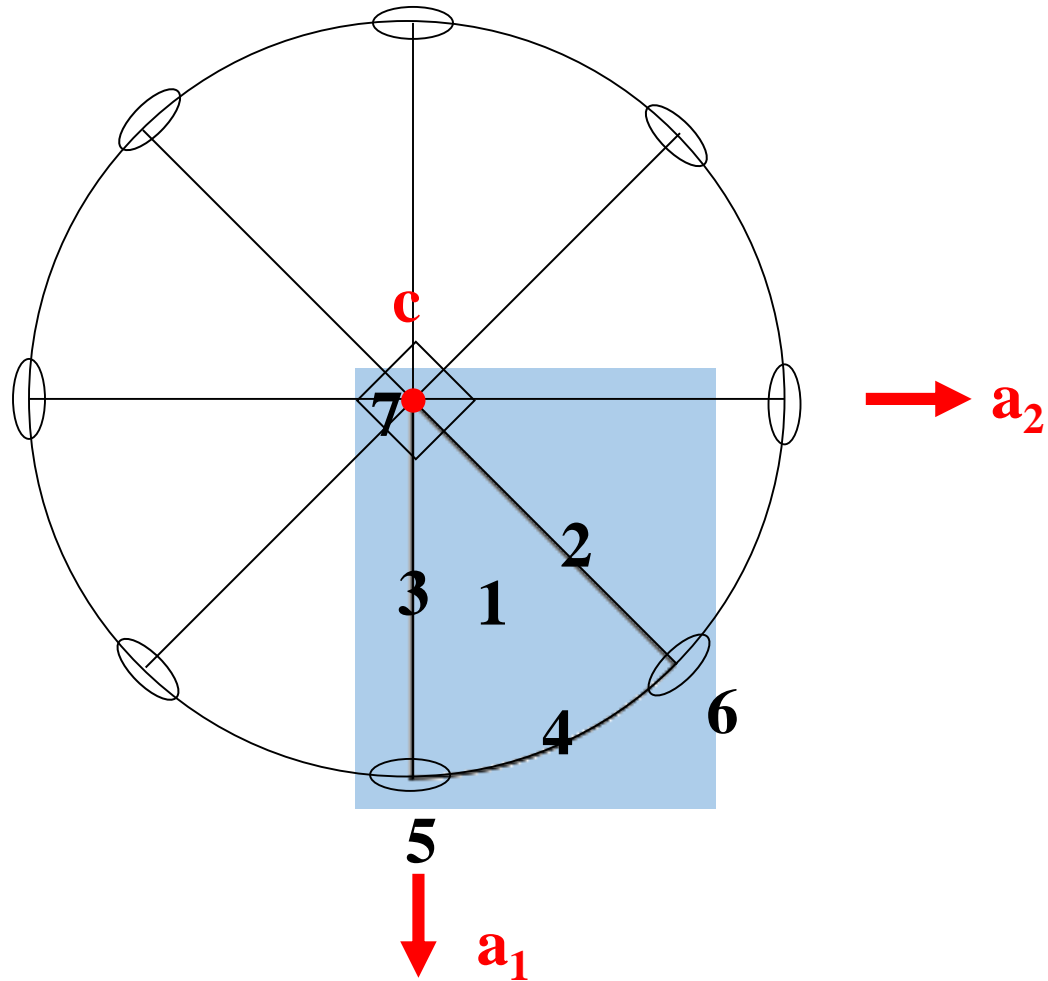
1. Pronaći tetragiru, te je postaviti u vertikalni položaj
→ os c
2. Pronaći digire
  - a) jednu usmjeriti prema promatraču → os a_1
  - b) druga je automatski paralelna s promatračem
→ os a_2
3. Preostale dvije digire idu duž smjerova simetrala kutova među osima a_1 i a_2

STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

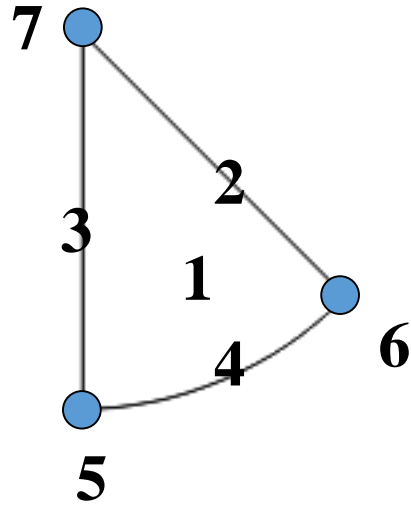
1. Iscrtati osnovnu kružnicu (postoji horizontalna ravnina
→ puna linija)
2. Ucrtati elemente simetrije (ravnine i osi simetrije)
3. Ucrtati plohe

STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

4/m 2/m 2/m D_{4h}

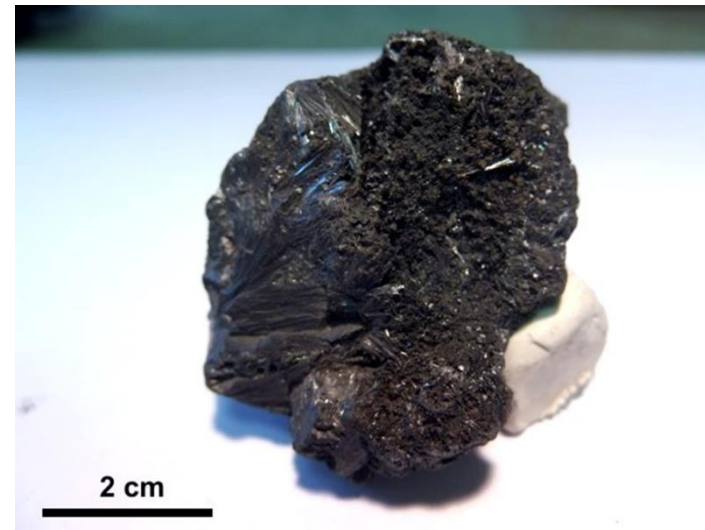
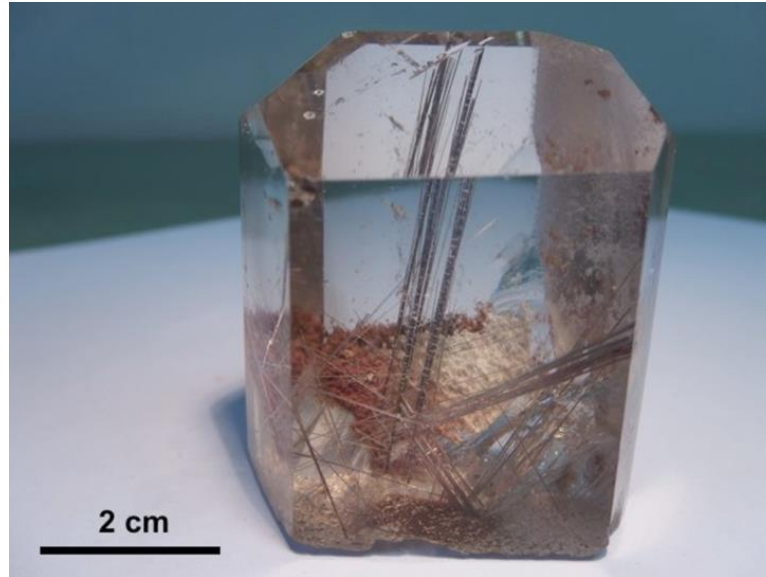
Forme

1. $ma_1:na_2:pc$ $\{hkl\}$ – 16 pl. – ditetragonska dipiramida
2. $ma_1:ma_2:pc$ $\{hhl\}$ – 8 pl. – tetrag. dipiramida I. položaja
3. $ma_1:\infty a_2:pc$ $\{h0l\}$ – 8 pl. – tetrag. dipiramida II. položaja
4. $ma_1:na_2:\infty c$ $\{hk0\}$ – 8 pl. – ditetragonska prizma
5. $a_1:\infty a_2:\infty c$ $\{100\}$ – 4 pl. – tetrag. prizma II. položaja
6. $a_1:a_2:\infty c$ $\{110\}$ – 4 pl. – tetrag. prizma I. položaja
7. $\infty a_1:\infty a_2:c$ $\{001\}$ – 2 pl. – bazni pinakoid

Minerali koji kristaliziraju u kristalnom razredu 4/m 2/m 2/m

rutil TiO_2
kasiterit SnO_2
piroluzit MnO_2
cirkon ZrSiO_4

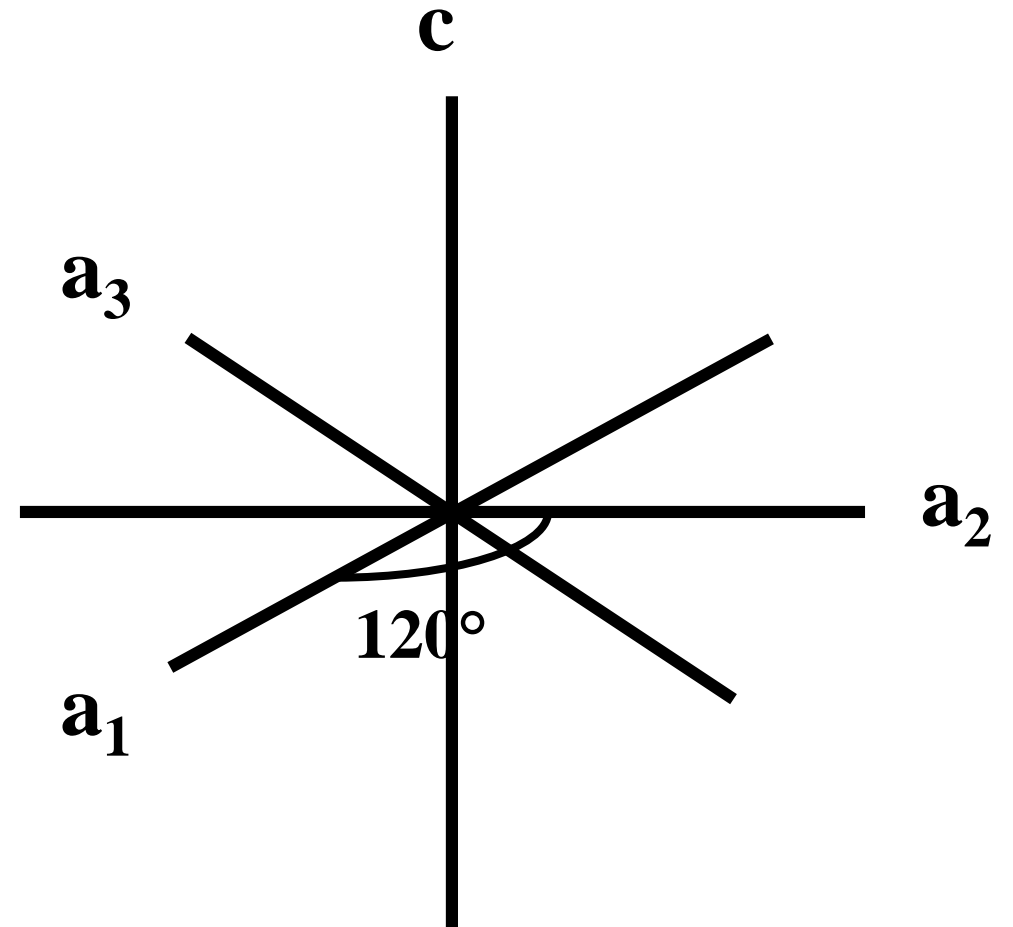

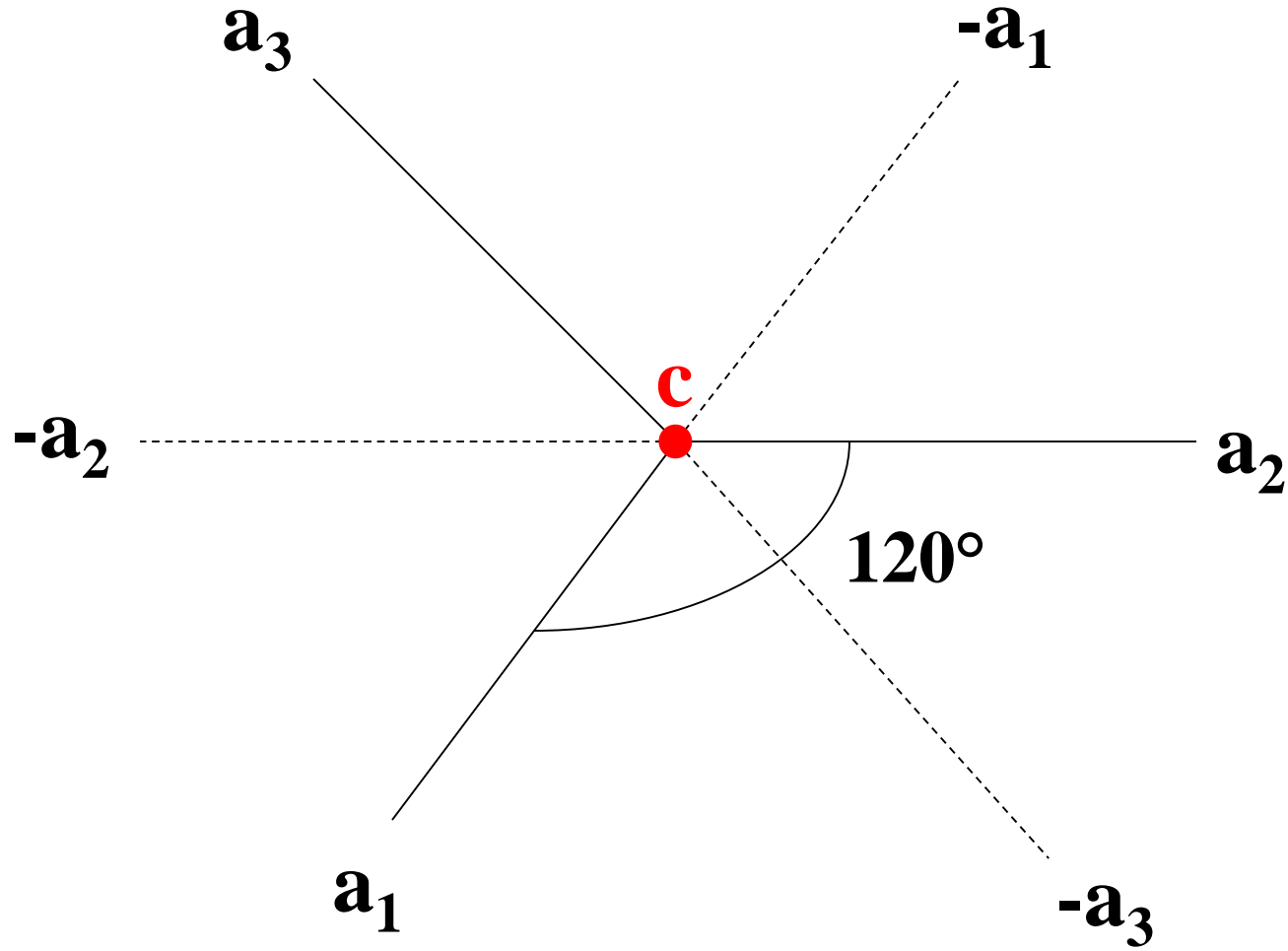
HEKSAGONSKI SUSTAV

$$a_1 = a_2 = a_3 \neq c$$

$$\alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = 120^\circ, \delta = 90^\circ$$

Simetrijsko obilježje: L^6 ili L^3

Millerovi indeksi u heksagonskom sustavu

$$ma_1 : na_2 : -xa_3 : pc$$

$$\{hk\bar{i}l\}$$

$$h + k = -i$$

$$h + k + i = 0$$

Kristalni razredi u heksagonskom sustavu

1. Holoedrija heksagonskog sustava

Diheksagonska dipiramidska klasa

D_{6h} **6/m 2/m 2/m**

2. Hemimorfija holoedrije heksagonskog sustava

Diheksagonska piramidska klasa

C_{6v} 6 m m

3. Piramidska hemiedrija heksagonskog sustava

Heksagonska dipiramidska klasa

C_{6h} 6/m

4. Hemimorfija piramidske hemiedrije heksagonskog sustava

Heksagonska piramidska klasa

C_6 6

5. Trapezoedarska hemiedrija heksagonskog sustava

Heksagonska trapezoedarska klasa

D_6 6 2 2

6. Trigonska hemiedrija

Ditrigonska dipiramidska klasa

$$D_{3h} \quad \bar{6} m 2 (3/m m 2)$$

7. Trigonska tetartoedrija

Trigonska dipiramidska klasa

$$C_{3h} \quad \bar{6} (3/m)$$

8. Romboedarska hemiedrija

Ditrigonska skalenoedarska klasa

$$D_{3d} \quad \bar{3} 2/m$$

9. Trapezoedarska tetartoedrija

Trigonska trapezoedarska klasa

D_3 $3\ 2$

10. Romboedarska tetartoedrija

Romboedarska klasa

$C_{3i} (S_6)$ $\bar{3}$

11. Hemimorfija trigonske hemiedrije

Ditrigonska piramidska klasa

C_{3v} $3m$

12. Hemimorfija romboedarske tetartoedrije

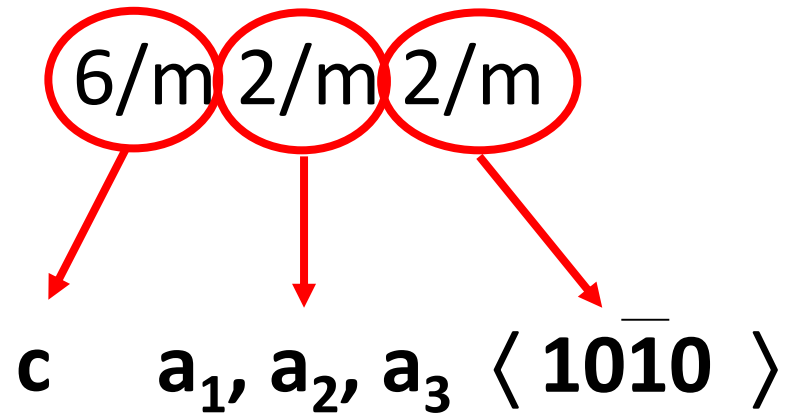
Trigonska piramidska klasa

C_3 3

Holoedrija heksagonskog sustava

Diheksagonski dipiramidski razred

D_{6h}

Elementi simetrije:

$L^6, 6L^2, P_g, 6P_s, c$

ORIJENTACIJA KRISTALA

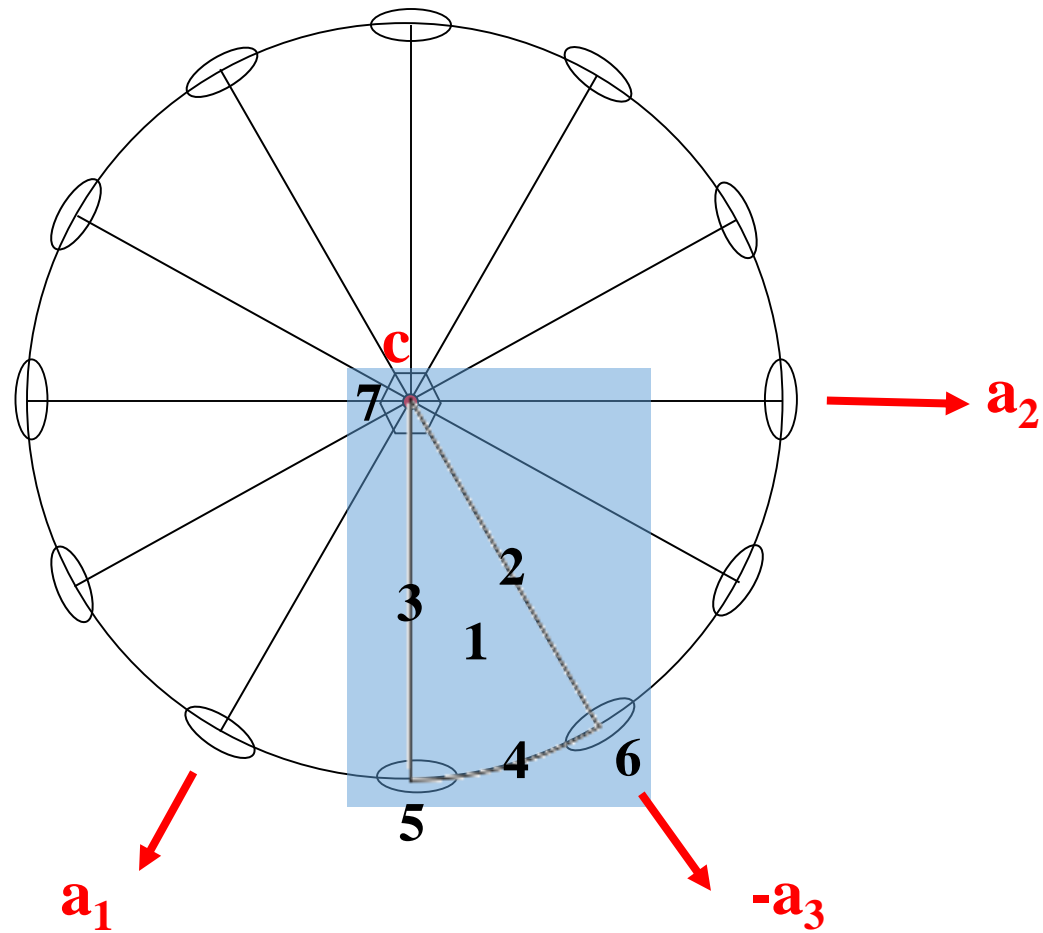
1. Pronaći heksagiru, te je postaviti u vertikalni položaj
→ os c
2. Pronaći digire ($6\times$), jednu postaviti paralelno s promatračem → os a_2
3. Druga digira, za 120° u smjeru kazaljke na satu, ide malo lijevo od promatrača → os a_1
4. Za daljnjih 120° nalazi se treća digira → os a_3
5. Duž preostale tri digire idu simetrale kutova među osima a_1 , a_2 i a_3

STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

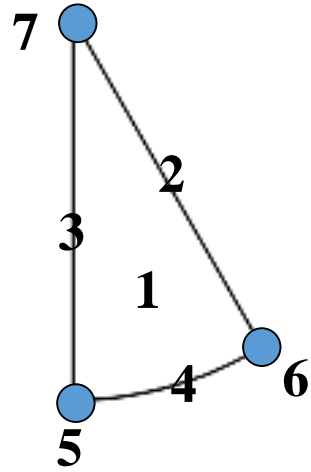
1. Iscrtati osnovnu kružnicu (postoji horizontalna ravnina → puna linija)
2. Ucrtati elemente simetrije (ravnine i osi simetrije)
3. Ucrtati plohe

STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

6/m 2/m 2/m D_{6h}

Forme

1. $ma_1:na_2:-xa_3:pc \{hk\bar{l}\}$ – 24 pl. – diheksagonska dipiramida
2. $ma_1:ma_2:-1/2ma_3:pc \{hh\bar{2}hl\}$ – 12 pl. – heks. dipiramida II. položaja
3. $ma_1:\infty a_2:-ma_3:pc \{h0\bar{h}l\}$ – 12 pl. – heksagonska dipiramida I. položaja
4. $ma_1:na_2:-xa_3:\infty c \{hk\bar{i}0\}$ – 12 pl. – diheksagonska prizma
5. $ma_1:\infty a_2:-ma_3:\infty c \{10\bar{1}0\}$ – 6 pl. – heksagonska prizma I. položaja
6. $a_1:a_2:-1/2a_3:\infty c \{11\bar{2}0\}$ – 6 pl. – heksagonska prizma II. položaja
7. $\infty a_1:\infty a_2:\infty a_3:c \{0001\}$ – 2 pl. – bazni pinakoid

Minerali koji kristaliziraju u $6/m\ 2/m\ 2/m$

grafit C

molibdenit MoS_2

kovelit CuS

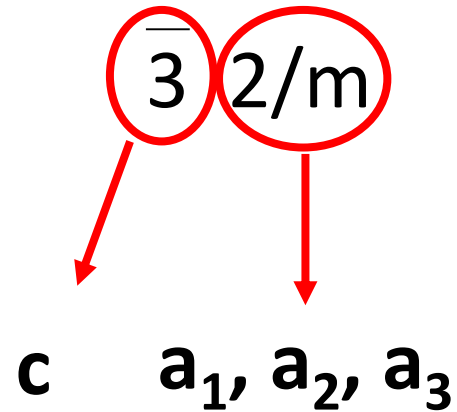
beril $\text{Be}_3\text{Al}_2\text{Si}_6\text{O}_{18}$

Romboedarska hemiedrija

Ditrigonski skalenoedarski razred

D_{3d}

Elementi simetrije:

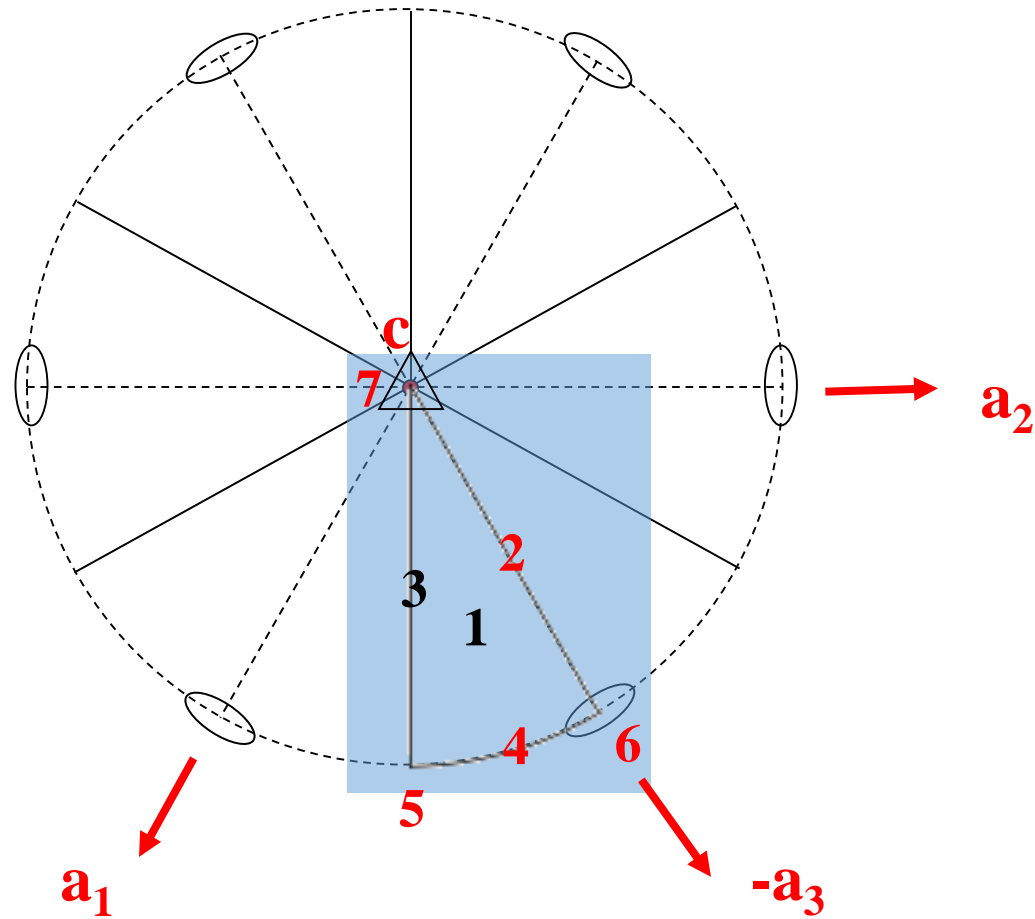
$L^3, 3L^2, 3P_s, C$

ORIJENTACIJA KRISTALA

1. Pronaći trigiru, postaviti je vertikalno
→ os c
2. Pronaći digire, jednu postaviti paralelno s promatračem
→ os a_2
3. Preostale dvije digire idu duž a_1 i a_3

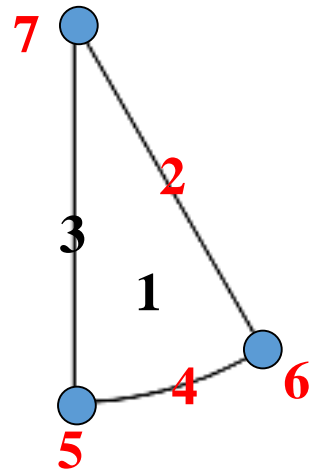
STEREOGRAFSKA PROJEKCIJA

$\overline{3} 2/m \quad D_{3d}$

Forme

2, 4, 5, 6, 7 → PSEUDOFORME

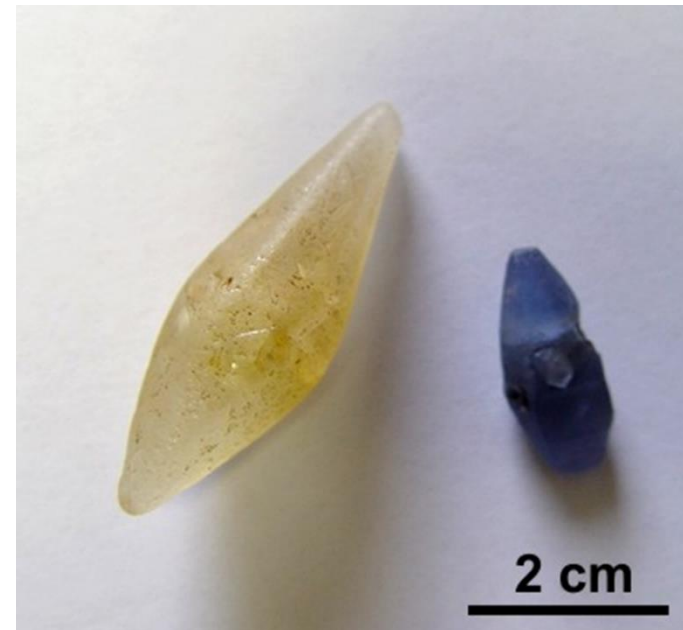
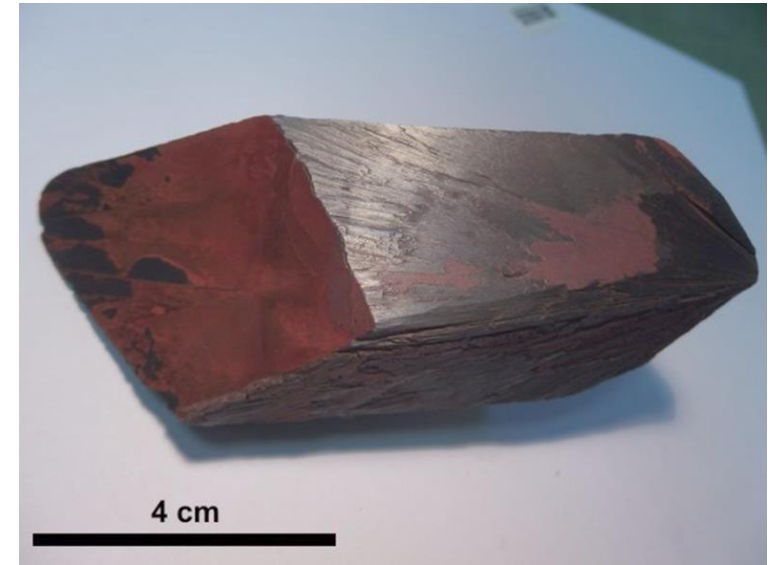
1. $ma_1:na_2:-xa_3:pc \{hk\bar{l}\}$ – 12 pl. – ditrigonski skalenoedar (+/-)
2. $ma_1:ma_2:-1/2ma_3:pc \{hh\bar{2}hl\}$ – 12 pl. – heks. dipiramida II. položaja
3. $ma_1:\infty a_2:-ma_3:pc \{h0\bar{h}l\}$ – 6 pl. – romboedar (+/-)
4. $ma_1:na_2:-xa_3:\infty c \{hki\bar{0}\}$ – 12 pl. – diheksagonska prizma
5. $ma_1:\infty a_2:-ma_3:\infty c \{10\bar{1}0\}$ – 6 pl. – heksagonska prizma I. položaja
6. $a_1:a_2:-1/2a_3:\infty c \{11\bar{2}0\}$ – 6 pl. – heksagonska prizma II. položaja
7. $\infty a_1:\infty a_2:\infty a_3:c \{0001\}$ – 2 pl. – bazni pinakoid

Minerali koji kristaliziraju u kristalnom razredu $\bar{3} 2/m$

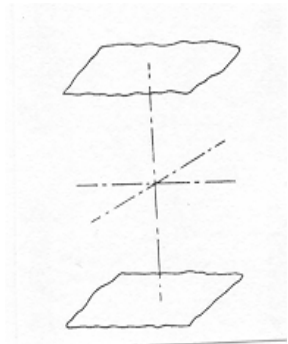
kalцит CaCO_3

hematit Fe_2O_3

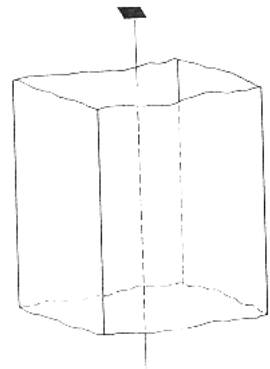
korund Al_2O_3

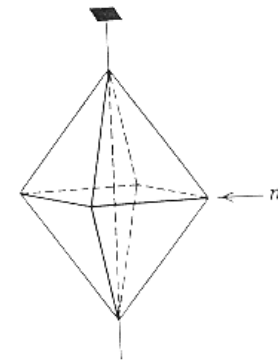
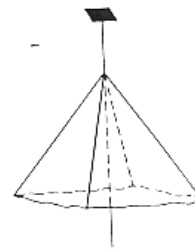
Pinakoid, prizma, piramida, dipiramida

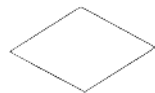
pinakoid

prizma

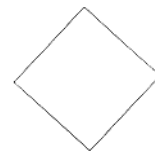
piramida - dipiramida

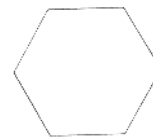
**rompska
monoklinska**

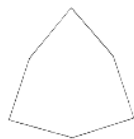
trigonska

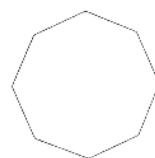
tetragonska

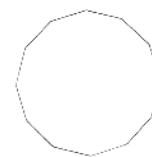
heksagonska

ditrigonska

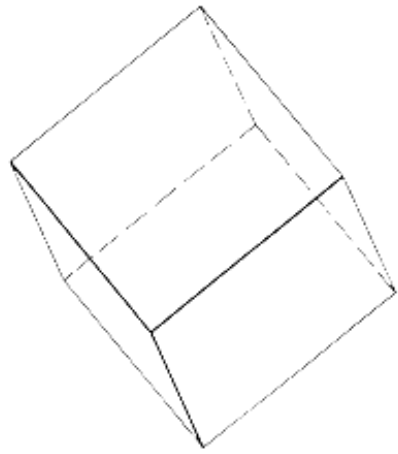

ditetragonska

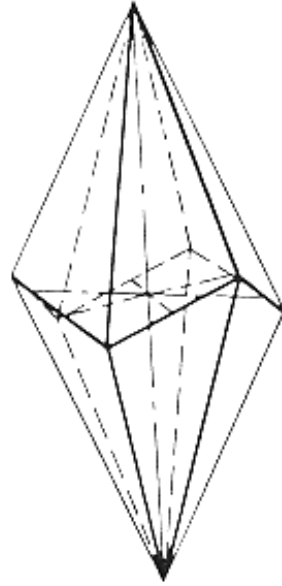

diheksagonska

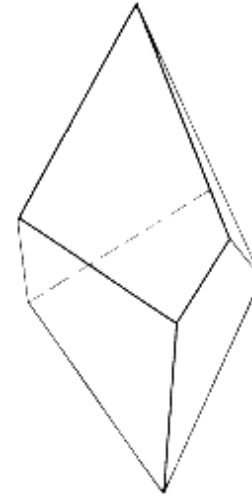
Romboedar, ditrigonski skalenoedar, trapezoedar

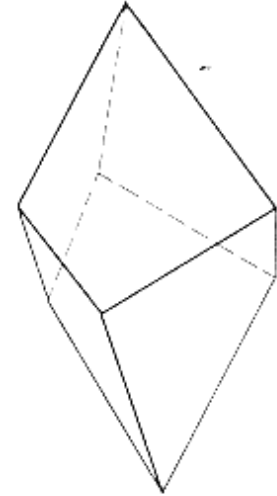
romboedar

ditrigonski skalenoedar

lijevi

desni

trigonski trapezoedar

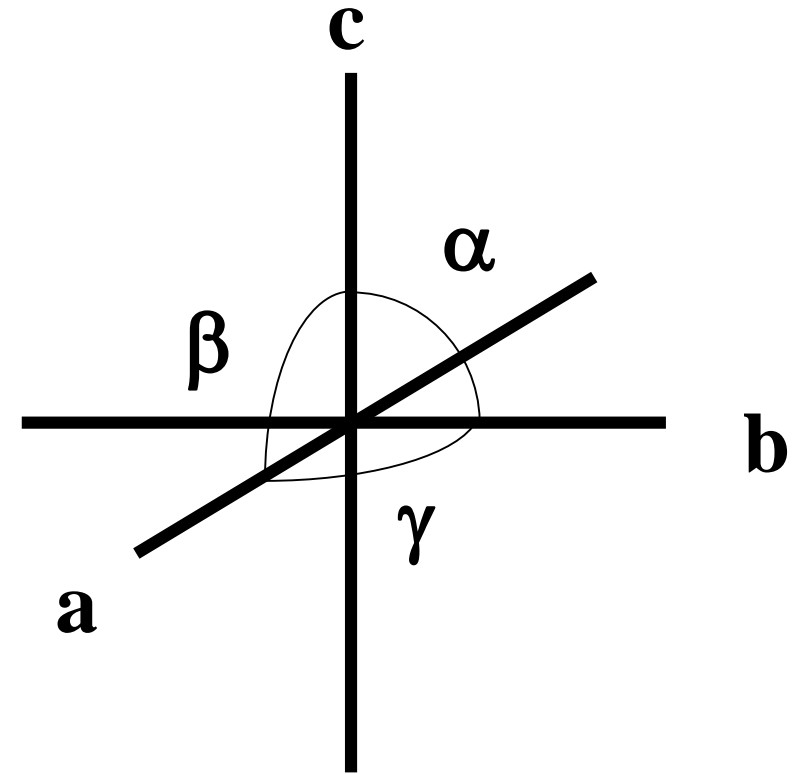
enantiomorfni likovi

ROMPSKI SUSTAV

$$a \neq b \neq c$$

$$\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$$

Simetrijsko obilježje: $3L^2$ i/ili $3P$

ORIJENTACIJA KRISTALA

- **PRONAĆI DIGIRE !!!**

1. jednu postaviti vertikalno $\rightarrow$ os c

2. drugu postaviti paralelno s promatračem $\rightarrow$ os b

3. treću usmjeriti prema promatraču $\rightarrow$ os a

$$\mathbf{c < a < b}$$

Kristalni razredi u rompskom sustavu

1. Holoedrija rompskog sustava

Rompska dipiramidska klasa

D_{2h} $2/m\ 2/m\ 2/m$

2. Hemiedrija rompskog sustava

Rompska disfenoidska klasa

D_2 222

3. Hemimorfija rompskog sustava

Rompska piramidska klasa

C_{2v} $mm2$

PIRAMIDA = otvorena forma koja se sastoji od 3, 4, 6, 8 ili 12 neparalelnih ploha koje se sastaju u jednoj točki

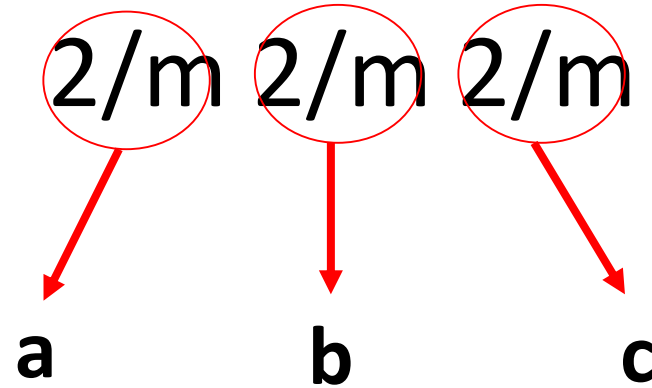
DIPIRAMIDA = zatvorena forma koja se sastoji od 6, 8, 12, 16 ili 24 plohe. Sastoji se od dvije piramide povezane horizontalnom P.

DISFENOID = zatvorena forma od četiri plohe pri čemu su gornje dvije plohe zaokrenute za 90° u odnosu na donje dvije.

Holoedrija rompskog sustava

Rompska dipiramidska klasa

D_{2h}

Elementi simetrije:

$3L^2, 3P, c$

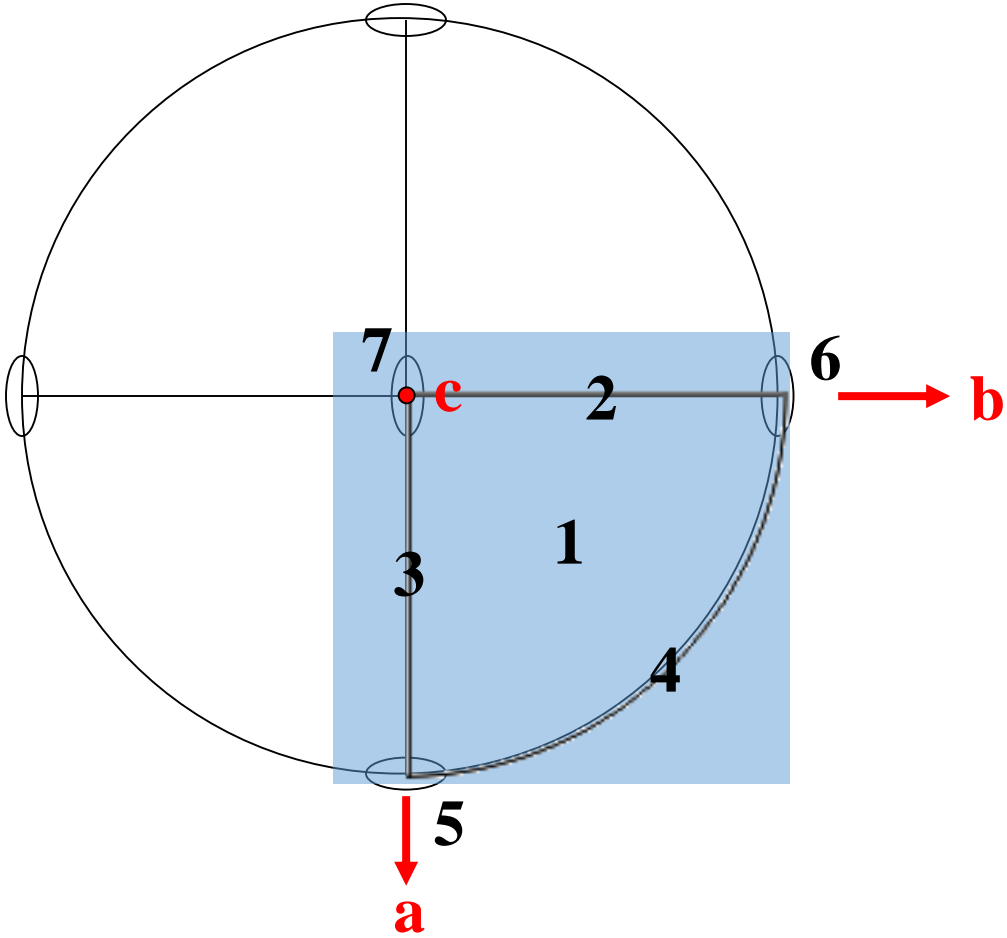

Stereografska projekcija

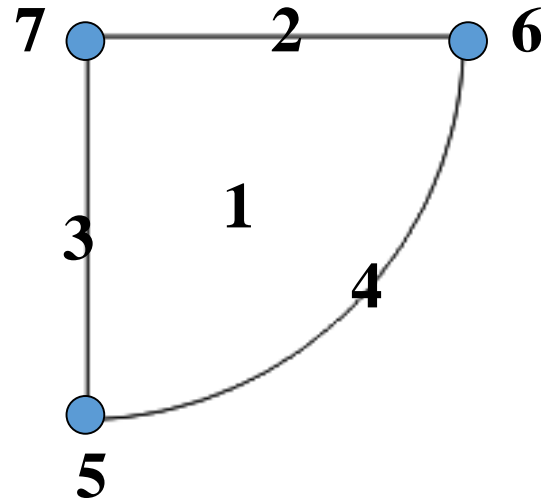
1. Iscrtati osnovnu kružnicu (puna linija!)
2. Nacrtati elemente simetrije
3. Ucrtati plohe

Stereografska projekcija

2/m 2/m 2/m D_{2h}

Forme

1. $ma:nb:pc$ $\{hkl\}$ – 8 pl. – rompska dipiramida
2. $\infty a:nb:pc$ $\{0kl\}$ – 4 pl. – prizma I. položaja
3. $ma:\infty b:pc$ $\{h0l\}$ – 4 pl. – prizma II. položaja
4. $ma:nb:\infty c$ $\{hk0\}$ – 4 pl. – prizma III. položaja
5. $a:\infty b:\infty c$ $\{100\}$ – 2 pl. – I. pinakoid (prednji)
6. $\infty a:b:\infty c$ $\{010\}$ – 2 pl. – II. pinakoid (bočni)
7. $\infty a:\infty b:c$ $\{001\}$ – 2 pl. – III. pinakoid (bazni)

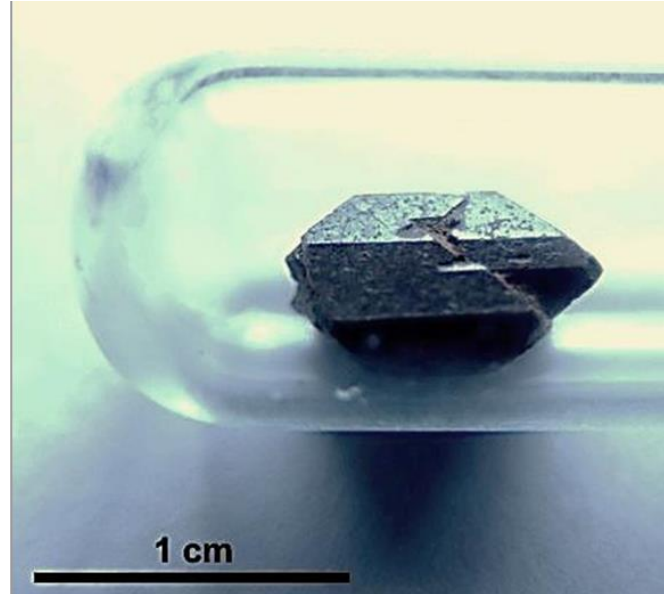
Primjeri minerala koji kristaliziraju u $2/m\ 2/m\ 2/m$ (D_{2h})

olivin $(Mg,Fe)SiO_4$

antimonit (stibnit) Sb_2S_3

aragonit $CaCO_3$

barit $BaSO_4$

MONOKLINSKI SUSTAV

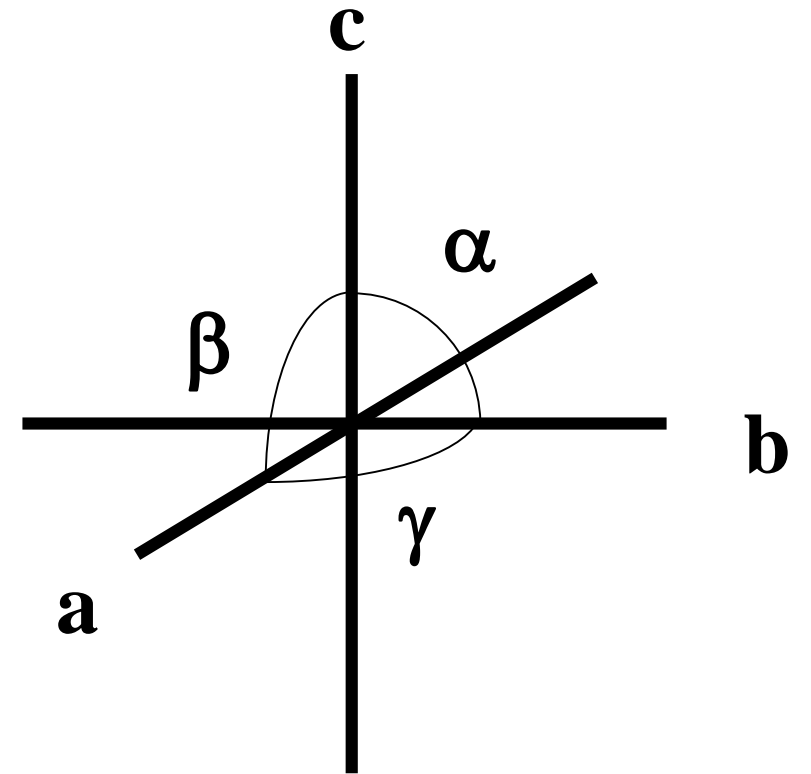
$$a \neq b \neq c$$

$$\alpha = \gamma = 90^\circ, \beta > 90^\circ$$

Simetrijsko obilježje: L^2 i/ili P

Dvije orijentacije:

1. Digira se nalazi duž osi c (stariji koncept)
2. **Digira se nalazi duž osi b (noviji koncept)**

ORIJENTACIJA KRISTALA

1. Pronaći digiru te zatim orijentirati kristal tako da digira ide paralelno s promatračem (duž osi b)
2. Zakretati kristal oko osi b tako da definiramo zonu osi c (dovesti određeni broj paralelnih bridova u vertikalni položaj $\rightarrow$ os c tada ide paralelno s tim bridovima kroz centar kristala)
3. Os a nalazi se paralelno s nekim bridom ili plohom koji pada prema promatraču

Kristalni razredi u monoklinskom sustavu

1. Holoedrija monoklinskog sustava

Prizmatska klasa monoklinskog sustava

C_{2h} $2/m$

2. Hemiedrija monoklinskog sustava

Sfenoidska klasa monoklinskog sustava

C_2 2

3. Hemimorfija monoklinskog sustava

Domatska klasa monoklinskog sustava

C_s m

PRIZMA = otvorena forma koja se može sastojati od 3, 4, 6, 8 ili 12 ploha, a koje su sve paralelne s istim pravcem

SFENOID = otvorena forma koja se sastoji od dvije neparalelne plohe vezane digirom

DOMA = otvorena forma koja se sastoji od dvije neparalelne plohe vezane ravninom simetrije

Holoedrija monoklinskog sustava

Prizmatska klasa monoklinskog sustava

C_{2h}

$2/m$

b

Elementi simetrije:

L^2, P, c

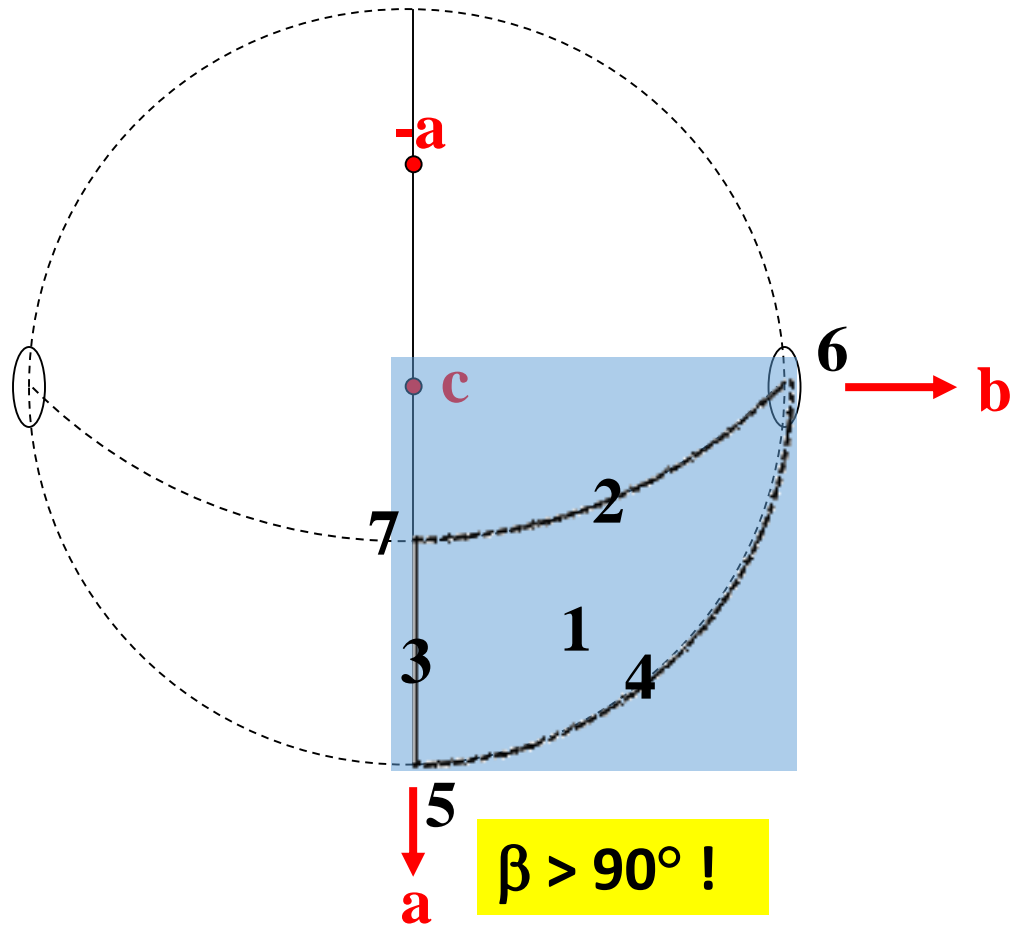

Stereografska projekcija

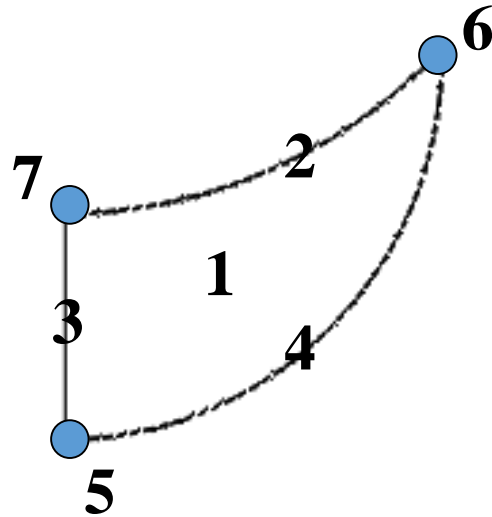
1. Iscrtati osnovnu kružnicu stereografske projekcije (= zona osi c) (isprekidana linija!)
2. Ucrtati elemente simetrije (L^2 i P)
3. Ucrtati zonu osi a

Stereografska projekcija

2/m C_{2h}

Forme

1. $ma:nb:pc$ $\{hkl\}$ – 4 pl. – prizma IV. (općeg) položaja
2. $\infty a:nb:pc$ $\{0kl\}$ – 4 pl. – prizma I. položaja
3. $ma:\infty b:pc$ $\{h0l\}$ – 2 pl. – pinakoid II. položaja
4. $ma:nb:\infty c$ $\{hk0\}$ – 4 pl. – prizma III. položaja
5. $a:\infty b:\infty c$ $\{100\}$ – 2 pl. – I. pinakoid (prednji)
6. $\infty a:b:\infty c$ $\{010\}$ – 2 pl. – II. pinakoid (bočni)
7. $\infty a:\infty b:c$ $\{001\}$ – 2 pl. – III. pinakoid (bazni)

Primjeri minerala koji kristaliziraju u $2/m$ (C_{2h})

ortoklas, sanidin $KAlSi_3O_8$

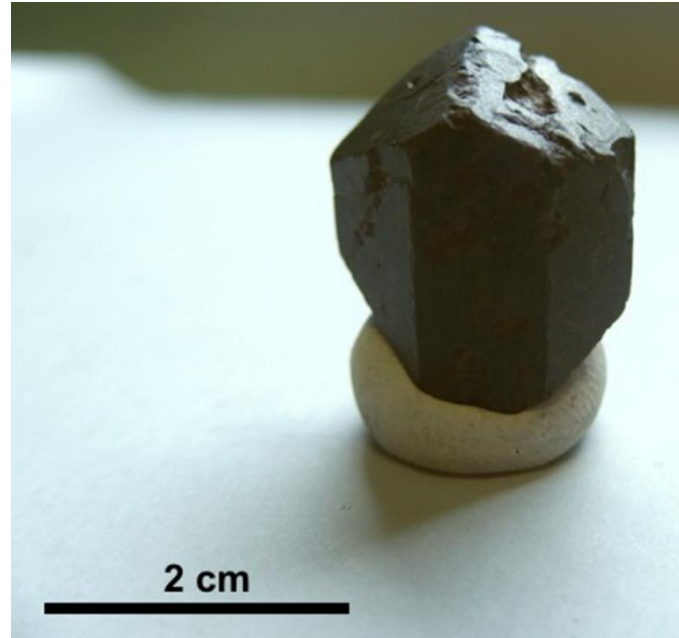
amfiboli

pirokseni

realgar AsS

auripigment As_2S_3

gips $CaSO_4 \times 2H_2O$

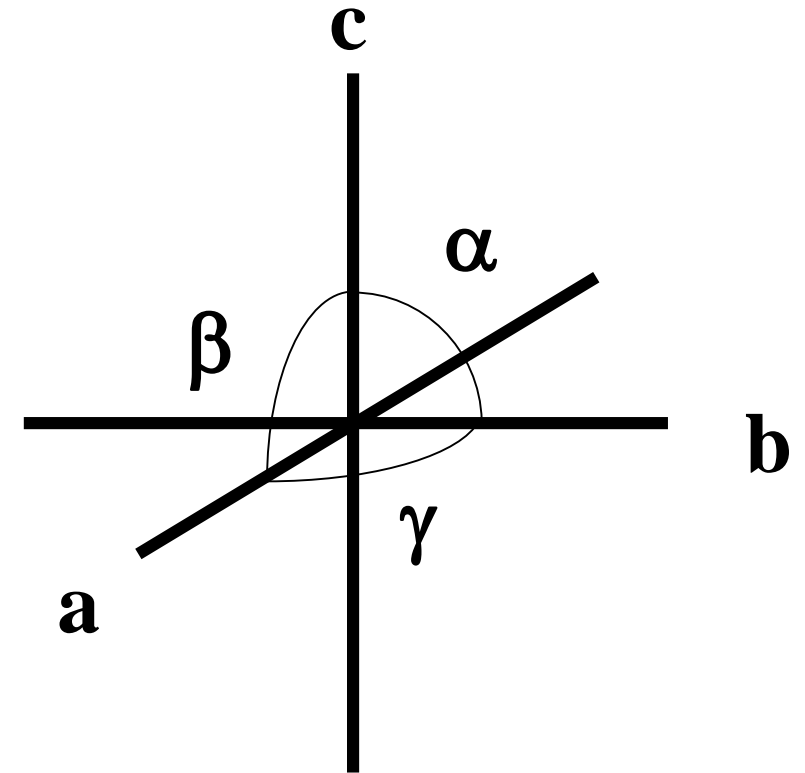

TRIKLINSKI SUSTAV

$$a \neq b \neq c$$

$$\alpha \neq \beta \neq \gamma \neq 90^\circ$$

➤ nema ravnina simetrije niti osi simetrije

ORIJENTACIJA KRISTALA

1. Odrediti zonu osi c
  - pronaći jednu zonu i postaviti paralelne bridove u vertikalni položaj
2. Odrediti zonu osi a
  - ide prema nama s kutem $\beta > 90^\circ$
2. Odrediti zonu osi b
  - ide manje-više paralelno s nama

NB!

Budući da nema osi i ravnina simetrije, kristalografske osi obično su paralelne s dominantnim bridovima.

Kristalni razredi u triklinskom sustavu

1. Holoedrija triklinskog sustava

Pinakoidna klasa triklinskog sustava

$$C_i \quad \bar{1}$$

Elem. simetrije: c

2. Hemiedrija triklinskog sustava

Pedionska klasa triklinskog sustava

$$C_1 \quad 1$$

nesimetrijska klasa

PINAKOID = forma koja se sastoji od dviju ploha vezanih preko centra simetrije

PEDION = forma od samo jedne plohe

Holoedrija triklinskog sustava

Pinakoidska klasa triklinskog sustava

C_i

$\overline{1}$

Element simetrije:

C

Stereografska projekcija

1. Prvo iscrtati zone kristalografskih osi
2. Ucrtati plohe koje se sferno projiciraju na sjevernoj polutci

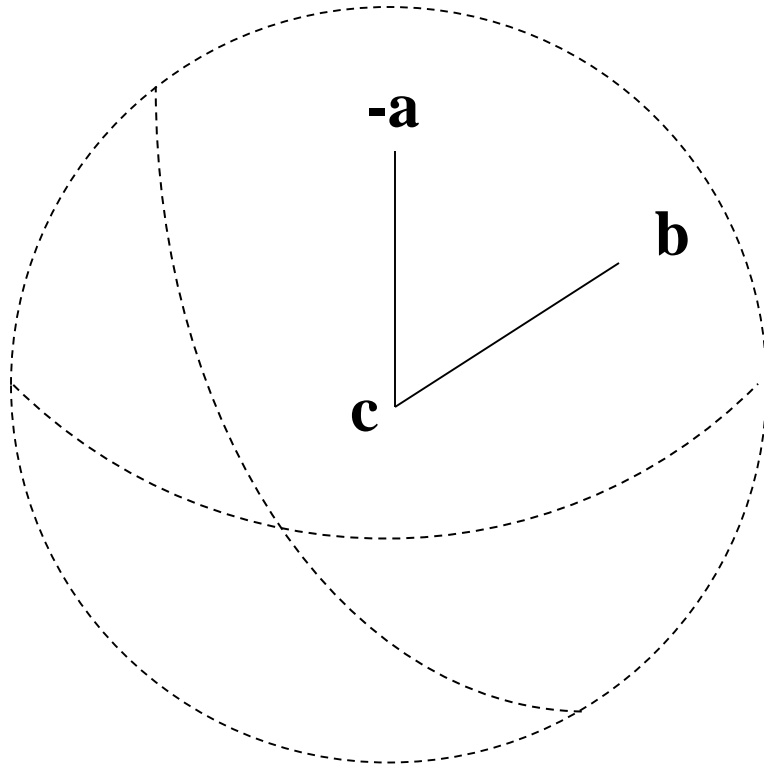
Stereografska projekcija

NB! Kutovi među kristalografskim osima promatraju se na njihovim pozitivnim dijelovima

$$\beta > 90^\circ$$

$$\gamma > 90^\circ$$

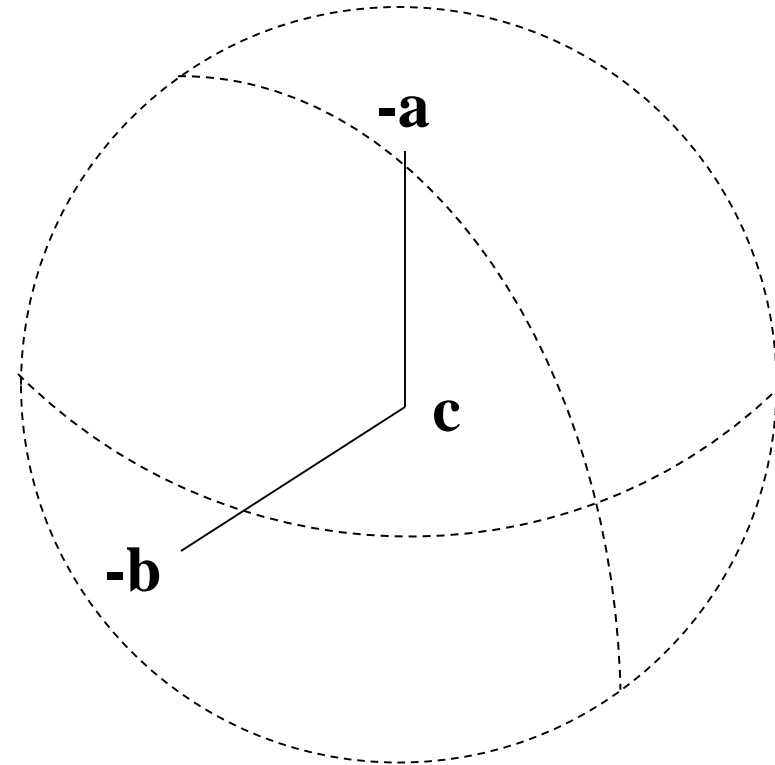
$$\alpha < 90^\circ$$

$$\beta > 90^\circ$$

$$\gamma > 90^\circ$$

$$\alpha > 90^\circ$$

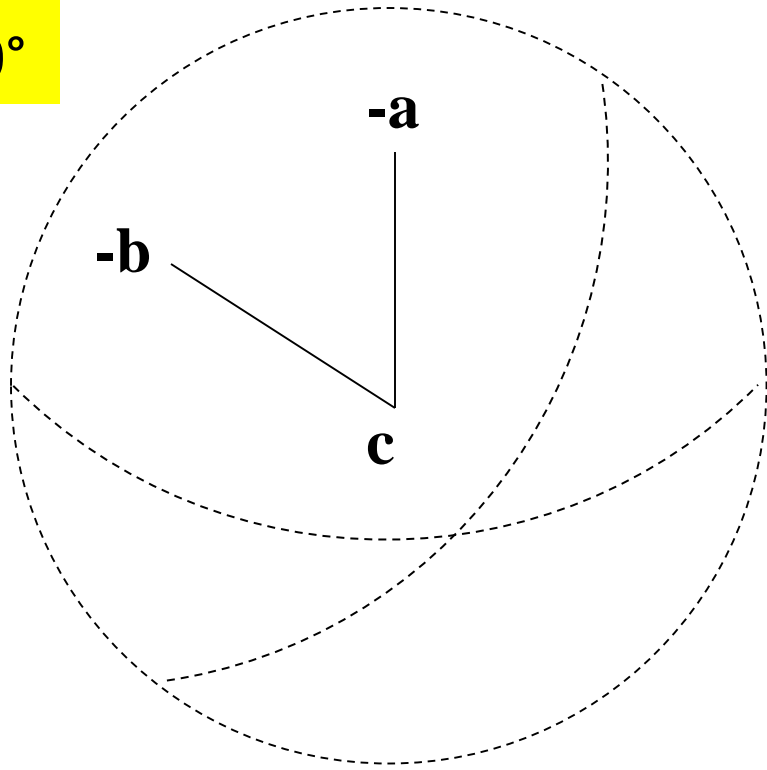

Stereografska projekcija

$$\beta > 90^\circ$$

$$\gamma < 90^\circ$$

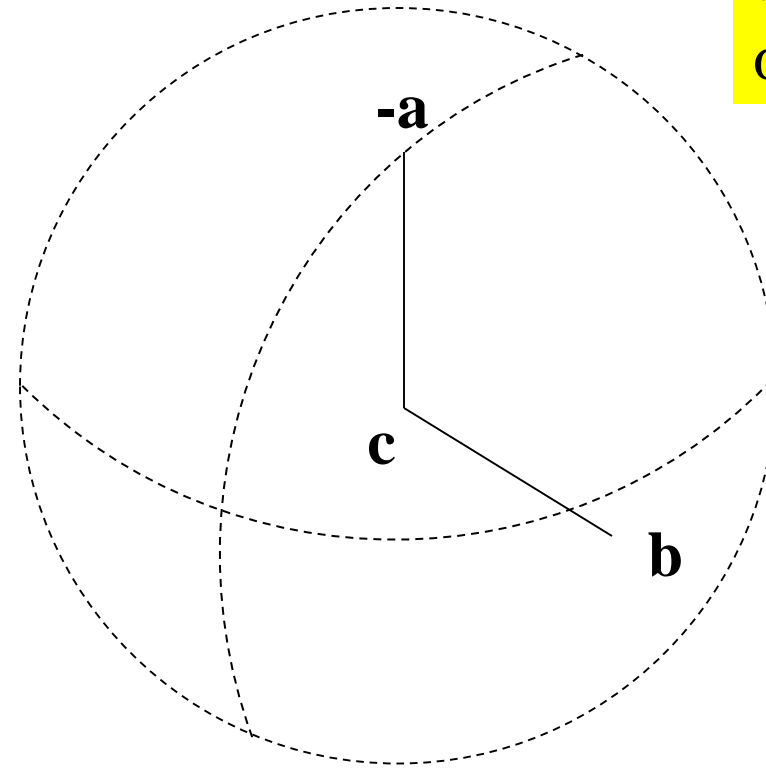
$$\alpha > 90^\circ$$

$$\beta > 90^\circ$$

$$\gamma < 90^\circ$$

$$\alpha < 90^\circ$$

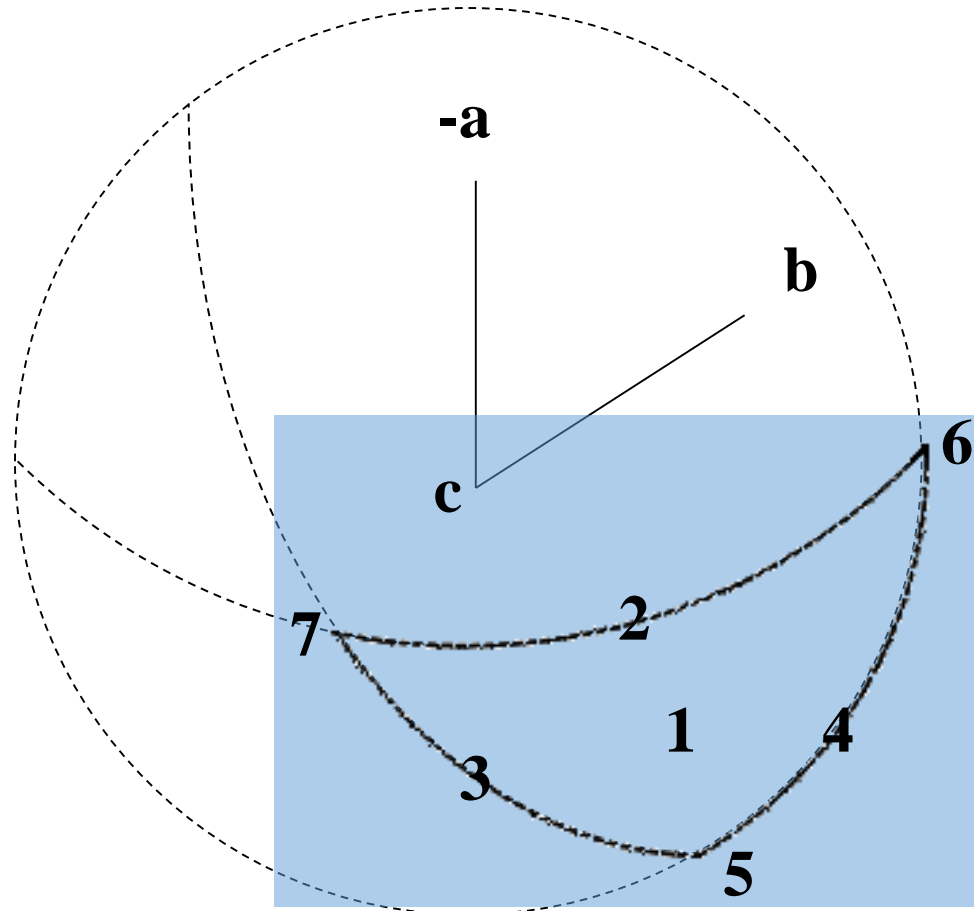

Forme

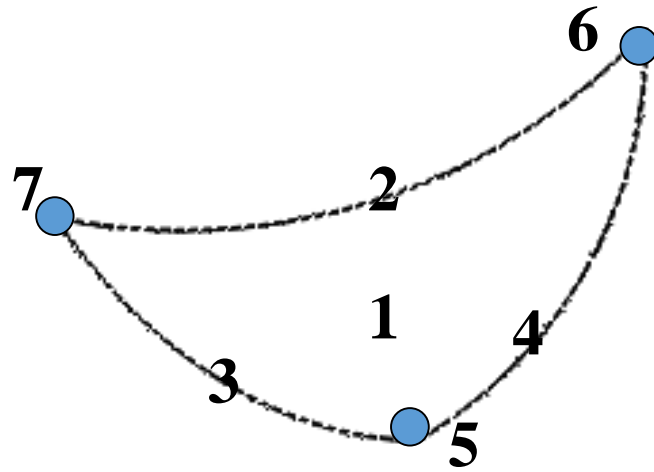
1 = forma općeg položaja

1, 2, 3, 4 = promjenjive forme

5, 6, 7 = stalne forme

Forme

1. $ma:nb:pc$ $\{hkl\}$ – 2 pl. – pinakoid IV. (općeg) položaja
2. $\infty a:nb:pc$ $\{0kl\}$ – 2 pl. – pinakoid I. položaja
3. $ma:\infty b:pc$ $\{h0l\}$ – 2 pl. – pinakoid II. položaja
4. $ma:nb:\infty c$ $\{hk0\}$ – 2 pl. – pinakoid III. položaja
5. $a:\infty b:\infty c$ $\{100\}$ – 2 pl. – I. pinakoid (prednji)
6. $\infty a:b:\infty c$ $\{010\}$ – 2 pl. – II. pinakoid (boćni)
7. $\infty a:\infty b:c$ $\{001\}$ – 2 pl. – III. pinakoid (bazni)

Primjeri minerala koji kristaliziraju u razredu $\overline{1}$ (C_i)

mikroklin $KAlSi_3O_8$

albit $NaAlSi_3O_8$

anortit $CaAl_2Si_2O_8$

halkantit (modra galica) $CuSO_4 \times 5H_2O$

